

T. C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ERGENLERİN SANAL ZORBALIK VE KENDİNİ AÇMA
DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serhat ARSLAN

İstanbul

Aralık, 2018

T. C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ERGENLERİN SANAL ZORBALIK VE KENDİNİ AÇMA
DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serhat ARSLAN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Ferahim YEŞİLYURT

İstanbul

Aralık, 2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

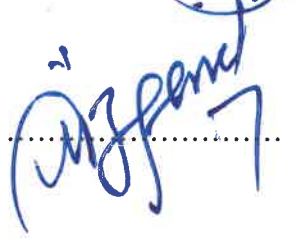
Danışman Dr. Öğr. Üyesi Ferahim YEŞİLYURT

Üye Dr. Öğr. Üyesi İbrahim TAŞ

Üye Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZGENEL

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Ergenlerin Sanal Zorbalık ve Kendini Açma Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**” başlıklı çalışmamın, bilimsel ahlak ve değerlere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Serhat ARSLAN

ÖNSÖZ

Tez yazım süresince desteğini ve yardımını hep yanımda hissettiğim Değerli Hocam Dr. Ferahim Yeşilyurt 'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu tezi ithaf ettiğim sevgili eşim Dr. Nihan Arslan'a ve aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

15.12.2108

Serhat Arslan

ÖZET

ERGENLERİN SANAL ZORBALIK VE KENDİNİ AÇMA DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Serhat ARSLAN

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ferahim Yeşilyurt

Aralık, 2018. xii+85 sayfa

Bu araştırmada ergenlerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeyleri arasındaki ilişki ve bu iki yapı açısından cinsiyet, sınıf, anne baba tutumu ve aile gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılıklar olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, 326 kız, 393 erkek olmak üzere toplamda 719 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada sanal zorbalık alt boyutları ile kendini açma düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu ilişkilerin incelenmesinde aşamasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu yöntemi kullanılmıştır. Sanal zorbalık ve kendini açma değişkenleri için normallik testi Kolmogrov Smirnov testi ile kontrol edilmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırılmalarında sayısal değişkenlerin normal dağılım göstermediği durumlarda Mann Whitney U-Testi kullanılmıştır. Bağımsız ikiden fazla grup için sayısal değişkenlerin normal dağılım gösterdiği durumlarda Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS programı ile yapılmış ve istatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 (p-value) olarak dikkate alınmıştır.

Araştırmada sanal zorbalık ve kendini açmanın birbiriyle anlamlı düzeyde negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmada sanal zorbalık düzeyi açısından cinsiyete göre gruplar arasında kız öğrencilerin lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Ayrıca, aile tutumları açısından değerler sanal zorbalık açısından farklılık göstermektedir. Aile tutumu düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılığın Baskıcı -Koruyucu aile tutumu ile Baskıcı - Demokratik aile tutumları arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılığın yüksek gelir düzeyine sahip aileye sahip ergenler ile -orta gelir düzeyine sahip ergenlerin aileleri arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde

farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında erkek öğrencilerin lehine istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Ayrıca, sınıf düzeyi, aile tutumu ve aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bulgular kavramlarla ilgili alan yazınında edinilen bilgiler ışığında tartışılmıştır ve bulguların ileride bu alanda yapılacak olan çalışmalara ışık tutacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanal zorbalık, kendini açma, ergenlik.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE LEVELS OF CYBER BULLYING AND SELF-DISCLOSURE OF ADOLESCENTS IN TERMS OF SOME VARIABLES

Serhat ARSLAN

Master's Thesis, Guidance and counseling

Advisor: Dr. Ferahim Yeşilyurt

December, 2018. xii + 85 Pages.

In this study, it is aimed to examine the relationship between the levels of cyber bullying and self-disclosure of adolescents and to find out whether there are any differences in terms of gender, class, parental attitude and family income level. Study group comprise of 719 high school students (450 females, 197 males). In this study, the relationships between the sub-dimensions of cyber bullying and self-disclosure levels were examined. Pearson moment correlation method was used in the study of these relationships. The Kolmogorov Smirnov test was used to test the normality of the variables for virtual bullying and self-disclosure. The Mann Whitney U-test was used to compare the two independent groups in cases where the numerical variables were not normality distribute. Kruskal-Wallis test was used in cases where numerical variables were normally distributed for more than two independent groups. Statistical analysis was performed using SPSS program and statistical analysis was taken into consideration as p-value. In the study, it was found that cyber bullying and self-disclosure were negatively correlated with each other. In this study, there was a statistically significant difference between the groups in terms of the level of cyber bullying in favor of female students in terms of gender. In addition, values in terms of family attitudes differ in terms of cyber bullying. It was concluded that significant differences were found between repressive and protective family attitudes and repressive and democratic family attitudes according to the family attitude level variables. In addition, it was concluded that adolescents' scores from the cyber bullying scale were significantly different from those of families with high income levels and families with middle income. As a result of the analysis conducted to determine whether the scores of adolescents obtained from the cyber bullying scale differed significantly by the class level variable, no statistically significant difference

was found between the groups. As a result of the analysis conducted to determine whether the scores of the adolescents' self-disclosure scale differed significantly according to the gender variable, a statistically significant difference was found between the groups in favor of the male students. In addition, no statistically significant difference was found between the groups in order to determine whether they differed significantly according to the class level, family attitude and family income level. The findings are discussed in the light of the information obtained in the literature about the concepts and it is thought to shed light on the works to be done in this field in the future.

Keywords: Cyber bullying, self-disclosure, adolescents.

İÇİNDEKİLER

Jüri Üyelerinin İmza Sayfası	i
Bilimsel Etik Bildirim	ii
Önsöz.....	iii
Özet	iv
Abstract	vi
İçindekiler.....	viii
Tablolar Listesi.....	x
Şekiller Listesi.....	xii
Giriş.....	1
1.1 Problem Durumu	3
1.2 Problem Cümlesi.....	3
1.3 Alt Problemler.....	3
1.4 Araştırmanın Önemi.....	3
1.5 Araştırmanın Amacı.....	5
1.6. Varsayımlar.....	5
İkinci Bölüm.....	6
Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve İlgili Araştırmalar.....	6
2.1 Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	6
2.1.1 Sanal Zorba / Sanal Kurban	7
2.1.2 Geleneksel ve Sanal Zorbalık: Karşılaştırma	8
2.1.3 Sanal Zorbalık Yaygınlığı	10
2.1.7Ergenler için Çevrimiçi Ortam	15
2.1.9 Sanal zorbalığın Zihinsel, Sosyal ve Duygusal Etkileri	17
2.1.11 Sanal Zorbalık: Bireysel ve Bağlamsal Özellikler	20

2.2 Kendini Açma	24
2.2 Kavramlarla İlgili Araştırmalar	29
Üçüncü Bölüm.....	33
3.Yöntem.....	33
3.1 Araştırma Modeli	33
3.2 Çalışma Grubu.....	33
3.3 Veri Toplama Araçları	35
Dördüncü Bölüm.....	47
4.1.Araştırmanın Nicel Boyutuna İlişkin Bulgular	47
Beşinci Bölüm.....	64
Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	64
5.4 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	69
Kaynakça.....	71
Ekler	82

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.Örneklemin demografik özellikleri.....	34
Tablo 2. Kendini açma ölçeği madde toplam korelasyonları	36
Tablo 3. Kendini açma ölçeği maddeleri	37
Tablo 4. Kendini açma ölçek maddelerinin betimsel istatistikler	38
Tablo 5. Açıklanan toplam varyans	39
Tablo 6. Ergenlerde sanal zorbalık ölçeği madde toplam korelasyonları	40
Tablo 7. Sanal zorbalık ölçek maddeleri	41
Tablo 8 . Sanal zorbalık ölçeğinin betimsel istatistikleri	43
Tablo 9. Kendini açma değişkeni için normallik testi	44
Tablo 10 Kendini Açma değişkenine yönelik toplam puan Betimsel istatistikleri. ..	45
Tablo 11. Sanal Zorbalık ölçeğinin Normallik testi.	46
Tablo 12. Sanal zorbalık ölçeğinin toplam puan betimsel istatistikleri	46
Tablo 13. Sanal zorbalık ve kendini açma değişkenlerin ilişki tablosu.	47
Tablo 14. Sanal zorbalık toplam puan betimsel istatistikler.	48
Tablo 15 Ergenlerin cinsiyetlerine göre sanal zorbalık düzeylerine ilişkin Mann Whitney U-Testi tablosu.	48
Tablo 16 Ergenlerin sanal zorbalık ölçeği sınıf değişkenine betimsel istatistikler. .	49
Tablo 17. Ergenlerin sanal zorbalık ölçeği Kruskal-Wallis Testi sonucu	50
Tablo 18. Ergenlerin aile genel tutumu değişkenine göre sanal zorbalık Kruskal Wallis Testi sonuçları	50
Tablo 19. Ergenlerin aile genel tutumu değişkenine açısından sanal zorbalık düzeyleri	51
Tablo 20. Ergenlerin aile genel tutumu değişkenine açısından sanal zorbalık düzeyleri Tamhane sonuçları	52
Tablo 21. Ergenlerin sanal zorbalık düzeylerine göre aile gelir değişkenine ilişkin bulgular	53

Tablo 22. Ergenlerin sanal zorbalık düzeylerine göre aile gelir değişkenine ilişkin betimsel bulgular	54
Tablo 23. Ergenlerin sanal zorbalık düzeylerine göre aile gelir değişkenine ilişkin Tamhane sonuçları	55
Tablo 24 . Kişiselleştirme alt boyutuna ilişkin bulgular	56
Tablo 25. Görsel sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin bulgular.....	56
Tablo 26 Sözlü sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin bulgular.	57
Tablo 27. Sözlü sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin Kruskal Wallis Testi bulguları....	57
Tablo 28. Sözlü sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin aile tutumuna ilişkin bulgular ..	58
Tablo 29 Ergenlerin sözlü sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, aile tutumu düzeyi değişkenine göre Tamhane sonuçları.	59
Tablo 30 Görsel sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin bulgular.	60
Tablo 31 Ergenlerin görsel sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, sınıf düzeyi değişkenin Kruskal Wallis Testi sonuçları	61
Tablo 32 Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, cinsiyet değişkeni sonuçları.	61
Tablo 33 Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre sınıf düzeyi değişkenine göre Kruskal Wallis Testi sonuçları.	62
Tablo 34 Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, aile tutumu değişkenine Kruskal Wallis Testi sonuçları.	62
Tablo 35 Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, aile gelir düzeyi değişkenine göre Kruskal Wallis Testi sonuçları.	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1. Kendini Açma Ölçeği Yapısal Eşitlik Modellemesi.....36
Şekil 2. Ergenlerde Sanal Zorbalık Ölçeği Yapısal Eşitlik Modellemesi 42

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnternet ve sosyal medya dünyası son yıllarda sürekli olarak ilerleme göstermektedir. Sosyal medyanın varlığı, bireylerin yaşamını; iş, eğitim ve finansal açıdan birçok alanda etkileşimini önemli ölçüde değiştirmiştir (Dutton, 2012). 2000’li yılların başından günümüze dünyada ve ülkemizde bilgisayar, cep telefonu ve internet kullanımlarında dikkate değer bir artış olmuştur. Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre 2017 yılı Nisan ayında hanelerin %80,7’si evden İnternete erişim imkânına sahip olmuştur. Bu oran 2016 yılının aynı ayında %76,3 idi (Türk,2018). Bilgi ve iletişim teknolojilerin hızlı bir şekilde arttığı günümüzde okul iklimini doğrudan etkileyen bir sorunsal ortaya çıkarmıştır; Sanal zorbalık. Bu kapsamda çevrim içi ortamda bilgi ve iletişim teknolojileri ile sanal zorbalığın yaşanma alanı sadece okullar değildir (Topçu, 2018). Eğitim yaşamında karşılaşılan zorbalık, tüm dünyada nesiller boyu çocukları ve gençleri etkileyen yaygın bir davranıştır. Sanal zorbalık bugünün gençleri, ebeveynleri ve eğitimeilerinin karşı karşıya kaldığı önemli bir konudur (Holfeld, 2013).

Geleneksel zorbalık, genellikle zorba ve mağdurlar arasındaki güç dengesizliğini içeren kasıtlı saldırgan davranışları içermektedir. Ayrıca zorbalık, okul çağındaki çocuklar arasında gerçek ya da algılanan güç eşitsizliğini içeren istenmeyen, düşmanca davranış olarak da tanımlanmaktadır. Zorbalık sürecinde davranış tekrarlanır ya da zaman içinde tekrarlanma olasılığı vardır. Bu güç dengesizliği bazen zorba ile mağdur arasındaki fiziksel güç farklılıklarını içerir (Onnekikami, 2016). Zorbalık, kişiler arasında iletişim ile sınırlı değildir. Günümüzde, mesajlaşma, e-posta gönderme, bloglama, internet iletişimi ve popüler sosyal ağ sitelerinde yaygın olarak görülmektedir (Morrison, 2015). Sanal zorbalık, çağdaş teknolojileri kullanarak bir kişiyi ya da bir grup insanı mağdur / taciz aşağılama, alay etme, isim verme, taciz etme veya sosyal dışlanmayı içermektedir (Franks vd., 2013). Elektronik medya teknolojisinin gelişimiyle birlikte, birçok genç, cep telefonlarını ve interneti, akranları tehdit etmek, taciz etmek ve utandırmak için bir araç olarak kullanabilmektedir (Autry,2013). Sanal zorbalık öncelikle internet ve sosyal medyanın oluşturduğu teknolojik gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Birçok durumda

bu tür zorbalık okul dışında başlar ama okul kültürü içinde yaşanmaktadır. Araştırmalar, çocukların ve ergenlerin % 30-% 50'sinin sanal zorbalık kurbanı olduğunu göstermektedir (Li, 2007; Patchin ve Hinduja, 2006).

Sanal zorbalık davranışlarını içeren çalışmaların önemi alan literatürü içerisinde giderek daha fazla önem kazanmıştır. Araştırmalar, ergenler arasında sanal zorbalık davranışlarının zararlı etkileri konusunda endişe verici eğilimler olduğu sonucunu göstermiştir. Bunlar arasında intihara meyilli davranışlar, ruhsal sağlığın bozulması, düşük akademik performans, sosyal ve davranışsal bozukluk ve madde kullanımı konuları yer almaktadır (Hinduja ve Patchin, 2011; Slonje ve Smith, 2008). Ayrıca, sanal zorbalık, zorbalığın kurbanlarına neredeyse hiç durmadan erişim sağladığı için, geleneksel zorbalık gibi zararlı olabilir. İnsanoğlu biyo-psiko-sosyal bir varlık olmasından kaynaklı olarak yaşamı boyunca yalnız kalmak istemez, devamlı olarak birileri ile etkileşim ve iletişim kurma çabasıdadır. Birey kişiler arası ilişkilerde yaşamının farkında olur ve içinde bulunduğu ilişkilerce yaşamını devam ettirir. Bu süreç her yaş döneminde farklı etkiye sahip iken yaşama yön verilen kararlar alınmasını içeren ergenlik döneminde oldukça önem kazanmaktadır (Yılmaz, 2010). Kendini açma davranışı, sağlıklı bir kişiliğin belirleyicisi ve ilişki kurma yeteneği olarak tanımlanmıştır (Jourard, 1971). Çevrimiçi ilişkilerin yaygınlığı, çevrimiçi açıklamalara yönelik mevcut araştırmaların önemini yansıtmaktadır. Çevrimiçi iletişimi incelerken, kendini açıklama ve kendini tanımlama arasındaki farkı açıklığa kavuşturmak oldukça önemlidir. 21. yüzyılda bilgisayar aracılığı ile iletişim, yüz yüze iletişim ile karşılaştırıldığında daha rahat bir sosyal ortam haline gelmiştir. Bu süreç, internet ortamından yararlanmak için yükselen iletişim endişesi olan bireylere ilişki kurma ve bağımlılıklarını arttırmak izni vermiştir (Mazur, Burns, ve Emmers-Sommer, 2000). Çevrimiçi olarak daha fazla kişisel kendini açmanın nedenleri içerisinde, fiziksel görünüm, konuşma zorluğu yaşanması veya utangaçlık gibi belirgin bir takım özelliklerin etkili olduğu bulunmuştur (McKenna ve diğ., 2002).

1.1.Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi; ergenlerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeylerinin bazı değişkenler arasında ilişki var mıdır?" olarak belirlenmiştir.

1.1.1.Alt Problemler

Ergenlerin sanal zorbalık düzeylerine göre erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin sanal zorbalık düzeylerine göre sınıf değişkenine açısından anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin sanal zorbalık düzeylerine göre anne-baba genel tutumu açısından anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin sanal zorbalık düzeyleri göre aile gelir düzeyi açısından anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre sınıf düzeyi değişkenine açısından anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre anne-babannın genel tutumu açısından anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre aile gelir düzeyi açısından anlamlı farklılık var mıdır?

1.2.Araştırmanın Önemi

Bilişim ve iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler ve teknolojinin özellikle gençlerin yaşamının önemli bir parçası haline gelmesi; öğrencilerin okullarda sergiledikleri zorbalık davranışlarını, elektronik araçları ve interneti kullanarak sanal ortamda göstermeye başlamasına neden olmuştur (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011). Sanal zorbalığın olumsuz etkileri öğrencilerin okuldaki performansını ve davranışlarını etkileyen duygusal ve fiziksel etkilerin içerisinde yer almaktadır. Okullarda son yıllarda artan bir şekilde teknolojinin kullanılması, öğrencileri farklı eğitim fırsatlarına maruz bırakmada teknoloji kullanımının önemli bir parçası haline gelmektedir. Okullar öğrenciler için artan öğrenme fırsatlarına odaklanırken, öğrencilerin birbirleriyle iletişimde artan teknoloji kullanımı ile birlikte güvenli ve düzenli bir ortamın korunmasının zorlukları ortaya çıkmaktadır. Pek çok durumda,

okul ortamında sanal zorbalık yapan kişilerin kurbanlara etkisi travmatik ve uzun süreli olabilir. Sosyal medya kuruluşlarının son yıllarda sayılarının oldukça çoğalması ve toplumun akıllı telefonlara eğilimi nedeniyle, sanal zorbalık olayları artık okul gündemlerinin bir parçası haline gelmektedir. Zorbalık üzerine yapılan araştırmalar, mağdurların, zorbalarm ve akranların sergilediği davranışlara ve bu deneyimlerin etkilerine odaklanma eğilimindedir. Sanal zorbalık, gelişen teknolojinin yeni iletişim problemi haline gelmektedir. Bu kavramla ilgili olumsuz olayların yaşanma sıklığı gün be gün artmaktadır. Gelişen yeni teknoloji içinde dünyanın her yeri ile rahatça kurulabilen iletişimin olumlu yanı ile bir de bu iletişim ağında kişilerin psikolojik baskı altında bırakılıp istismara maruz kalma, ruhsal sıkıntılar yaşama ve intihar etmelerine sebep olabilecek derecede ciddi sonuçlar doğurduğu da görülmektedir (Sarı, 2014). Geçtiğimiz on yılda, çok sayıda popüler çevrimiçi sosyal medya platformunun varlığı gizlilikle ilgili endişeleri de gündeme getirmiş ve bu web sitelerinde çevrimiçi açıklama konusunda kamuoyunda tartışılmasına zemin hazırlamıştır. Bir sosyal ağın kullanıcılarının paylaştığı içerikle büyüdüğü düşünüldüğünde, platformun başarısını sürdürürebilmek için bu kaygıların ele alınması gerekmektedir. Gizlilik önlemlerinin mevcudiyetindeki değişimler, çevrimiçi açıklama riskleri ile ilgili artan endişelerle doğrudan ilişkilendirilmiştir. Çevrimiçi platformlar daha popüler hale geldikçe, bilginin istenmeyen, sanal zorbalık gibi olumsuz durumlarda kullanabileceği sorunları ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, sosyal medya platformundaki bilgi ve fotoğraflar kullanıcının itibarı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabilir. Sanal zorbalık olayları okulun iklimini zayıflatabilir ve öğrencilerin güvensiz hissetmesini sağlayabilir. Bu araştırma, okulların sanal zorbalığın önlenmesi veya azaltılmasında etkili olan stratejileri belirlemesinin yanında öğrencilerin kendini açma davranışlarının altında yatan etmenleri belirlemede yardımcı olması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışma ergenlerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeyleri açısından farkındalığının hangi düzeyde olduğunun öğrenilmesi, demografik ve kişisel-ailevi bazı özelliklerin sanal zorbalık ve kendini açma olaylarını nasıl etkilediğinin öğrenilmesi açısından önemlidir.

1.3.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı ergenlerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeyleri arasında ilişkiyi ortaya çıkarmaktır.

1.4.Sınırlılıklar

1. Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ayazağa Anadolu İmam Hatip Lisesi (İstanbul / Sarıyer), Hendek Anadolu Lisesi (Sakarya / Hendek), Bursa Atatürk Anadolu Lisesi (Bursa / Osmangazi) okulları içerisinde 9.sınıf,10.sınıf,11. Sınıf ve 12. Sınıflarında yer alan 326 kız, 393 erkek olmak üzere toplamda 719 lise öğrencisi ile sınırlıdır.
2. Araştırma cinsiyet, sınıf düzeyi, anne baba genel tutumu, aile gelir düzeyi değişkenleri ile sınırlıdır.
3. Araştırmada elde edilen bulgular ölçek formlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

Varsayımlar

1. Örnekleme oluşturan öğrencilerin uygulanan ölçekte yer alan sorulara doğru ve içten cevap verdikleri varsayılmıştır.

Tanımlar

Sanal Zorbalık: Teknolojik araçları kullanarak bir kişiyi ya da bir grup insanı mağdur etme, taciz etme, aşağılama, alay etme, isim verme veya sosyal dışlanmayı içermektedir.

Kendini Açma: Bireyin kendisiyle ilgili duygularını ve düşüncelerini başkalarına açıklama süreci olarak tanımlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Zorbalık

Zorbalık davranışı, Bronfenbrenner'in Ekolojik Teorisi, mikro, mezzo ve makro düzeylerindeki zorbalık davranışlarının araştırılması için bir temel olarak kullanılmıştır. Bu ortamlar arasındaki etkileşimin de ergenlerin demografik ve aile yapısı tarafından etkilendiği düşünülmektedir. Bu fikir, sorunların sadece çocukların ya da çevrelerinin bireysel özelliklerine göre değil, ikisi arasındaki etkileşimlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığını göstermektedir (Hong ve Eamon, 2012). Zorbalık üzerine yapılan araştırmalar, zorba davranışların yanı sıra mağduriyetin bireyler, aileler, sosyal görünüm, toplum ve akranlar arasındaki etkileşim gibi birçok etkenden oluştuğunu göstermiştir. Ekolojik teori ile zorbalık davranışlarının sadece bireysel çocuk tarafından değil, çevresi, akranları, öğretmenin tepkisi, kültürü ve toplum tarafından da etkilendiğini açıklamaktadır (Swearer ve Doll, 2001).

Olweus, zorbalığı zihinsel ve / veya fiziksel olarak tekrar eden “şiddet veya baskı” olarak tanımlamıştır. Ayrıca, zorbalığın, bir ya da daha fazla insanın sürekli olarak olumsuz eylemlere maruz kalmasının, kurbanın güç dengesizliği nedeniyle kendisini savunmasını zorlaştırdığı durumlarda meydana geldiğini belirtmektedir (Olweus 1995). Ayrıca, bir eylemin zorbalık olarak adlandırılabilmesi için; kasıtlı olarak zarar vermeyi amaçlaması, süreklilik özelliği göstermesi ve zorba ile mağdur arasında güç dengesizliğinin olması gerekmektedir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011).

Zorbalık davranışları; zorba ile mağdur arasındaki güç dengesizliğine dayanan ve tekrarlayan bir saldırganlık alt kümesi olarak tanımlanmıştır. Zorbalık davranışları arasında doğrudan fiziksel saldırganlık, doğrudan sözlü saldırganlık ve dolaylı saldırganlık yer almaktadır. Zorbalık, gücün zarar verme ve dengesizliğine yönelik özellikleri artıran bir tür eş mağduriyettir. Zorbalık, çoğunlukla, zarar vermek veya sıkıntıya neden olmak için (fiziksel, psikolojik veya duygusal) kullanılan tekrarlanan,

saldırgan ve kasıtlı bir davranış olarak tanımlanır. Davranış, kurban ve mağdur arasında güç dengesizliği içermelidir. Algılanan (ya da gerçek) güç dengesizliği genellikle fiziksel boyut ya da güç, popülerlik durumu, zeka ya da bir yetersizlik formu ile ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, davranış zaman içinde tekrar tekrar oluşmalıdır. Davranışın tekrarı, kurban ve zorba arasındaki ilişkide daha büyük bir eşitsizlik yaratabilir ve mağdurun rahatsız hissetmesinden kaçınmasını daha da zorlaştırabilir (Craig ve diğ., 2007; O'Connell ve diğ., 1999).

2.1.1.Sanal Zorba / Sanal Kurban

Teknolojinin gelişmesiyle kullanılan bilgisayar, cep telefonu, tablet gibi iletişim araçlarının kullanılış biçimlerinde de farklılıklar gözlenmeye başlamıştır. Bu durum özellikle ergenlik dönemindeki bireylerde ve çocuklarda gözlemlenen davranış biçimlerinde farklılıklara neden olmaktadır. Bir çok bilgiye rahatlıkla ulaşabilme, duygularını ve düşüncelerini diğerlerine rahatlıkla ifade edebilme ve sanal ortamda arkadaşlık kurma olanağı sağlamaktadır. Bu rahatlık içerisine giren bireyler yalan söyleme, tahrik ve taciz etme gibi birçok farklı davranışlar sergileyerek istenilmeyen davranışlar göstermektedirler (İlhan, 2016).

Arıca (2011) sanal zorbalığı, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkiel tarzda zarar verme davranışlarının tümü olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda sanal zorbalık; birinin e-posta ya da cep telefonuna mesaj ya da e-posta gönderme, metin mesajlarıyla ya da internet üzerinden dedikodu yayma, sosyal paylaşım sitelerine veya internet sitelerine tehdit edici veya incitici mesajlar gönderme, birinin hesap bilgilerinin çalma, başkalarını incitmek için başka biriymiş gibi davranma, birinin uygunsuz görüntülerini cep telefonu veya internet üzerinden yayma gibi zararlı eylemlerin tümünü kapsamaktadır. Sanal zorbalık, elektronik iletişim araçları ile yapılan çevrim içi saldırganlığın bir biçimi olarak da tanımlanmaktadır. Bir eylemin sanal zorbalık olarak adlandırılabilmesi için; davranışın önceden tasarlanması, zorba davranışın süreklilik göstermesi, zarar verme amacı ve elektronik araçların kullanılmasını içermektedir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011). Zorba / mağdur olan bireyler, daha yüksek düzeyde psikososyal uyumsuzluk ve davranış sorunları nedeniyle en "sorunlu grup" olarak tanımlanmışlardır. Kurban/ Zorba bireylerde; yüksek düzeyde depresyon ve problem davranışları içeren düşük öz-denetim ve sosyal yeterliliğin yanında okulda başarısızlık davranışları görülmektedir (Nansel ve

diğ., 2001). Bazı yönlerden sanal zorbalık, geleneksel zorbalık gibi benzerlikler yer almaktadır; tehdit, alay etme, aşağılama, küçük düşürme. Bu duruma ek olarak, sanal zorbalık fiziksel güç gerektirmediği için, normalde fiziksel olarak saldırgan davranışlarda bulunmayan kişilerin başkaları üzerinde güç ve kontrol elde etmek için kullanabilecekleri bir yol olabilir. Sanal zorbalığı, özellikle çevrimiçi zorbalığın akranlar tarafından gözlemlenmesi durumunda, bireylerin daha yüksek sosyal statü elde etmeyi amaçladıkları bir yol olabilir. Yüz yüze zorbalığa uğrayan mağdurlar, interneti başkalarına hükmetme ya da iktidarı yeniden ele geçirme ve onları kontrol altına almak için faillerine misilleme yapma yolu bulabilirler (Pellegrini, 2002). Sanal zorbalık internet veya cep telefonunda saldırgan davranışları benlik saygısını eski haline getirme, düzenleme veya geliştirmenin bir yolu olarak yapılabilir. Akranlarla pozitif ilişki kurmak, gelecekteki sosyal yeterlilik ve nispeten daha az davranışsal problemlerle ilişkilendirilmiştir. Sanal zorbalık, giderek artan bir şekilde zorba ve kurban içeren daha büyük kitlelere ulaşma potansiyeline sahiptir. Yüz yüze zorbalıkla mağdur, kendisine ya da onlar hakkında söylenen tüm olumsuz şeyleri hatırlamayabilir. Sanal zorbalıkta zorba davranış soyut bir şekilde yapılmaktadır. Online ortamda bir kere zorba davranış paylaşırsa tekrar silinmesi imkânsız hale gelebilmektedir (Campbell, 2005). İlkokulda zorba olarak etiketlenen çocuklar gelecekte daha fazla psikolojik desteğe ihtiyaç duyabilir, madde kullanımına sebep olabilir, anti sosyal kişilik bozukluğu ve ruh sağlığı hizmetlerini daha fazla kullanabilmektedir. Sanal zorbalık, uyuşturucu kullanımı ve suç faaliyeti gibi akranlar tarafından kabul edilmeye çalışılan ergenler tarafından her türlü kendine zarar verici davranışa yol açabilir ve ölümcül sonuçlara yol açabilir (Badiuk, 2006). Ayrıca, sanal zorbalığın görülme biçimleri; online kavga, çevrim içi zarar verme, iftira atma, başka bir kimliğe bürünme, başkalarının bilgilerini internet ortamında izinsiz kullanma, çevrim içi dışlama, sanal taciz, sanal tehdit davranışları görülmektedir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011).

2.1.2. Geleneksel ve Sanal Zorbalık: Karşılaştırma

Öncelikle, geleneksel zorbalık ile sanal zorbalık arasındaki temel farklılık zorbalığın meydana geldiği ortamdır. Geleneksel zorbalık herhangi bir sanal ortam kullanmadan doğrudan doğruya gerçekleştirilirken sanal zorbalık bilgisayar, internet ve cep telefonu gibi bir araç kullanılarak sanal ortamda gerçekleştirilmektedir. Ancak,

meydana geldiklerin ortamın farklılığı yani gerçek ve sanal ortamda meydana gelmenin dışında önemli bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Bunları; zorbalığın meydana geldiği ortam, zorbalığın gerçekleşme sıklığı (tekrarı), zorbanın kimliğinin belirli olup olmaması, zorbalığın sınırları, zorbanın öz farkındalık bilinci olarak tanımlanabilir (Metin, 2017).

Zorbalık araştırmaları tarihsel olarak geleneksel zorbalığa odaklanmıştır. Sanal ve geleneksel zorbalık arasında birkaç fark bulunmaktadır. Sanal ve geleneksel zorbalık eylemleri alay veya tehdit gibi benzer biçimler alabilse de, iki zorbalık platformu ve stratejisi farklıdır. Sanal ortama özgü zorbalık stratejileri aşağılama, kışkırtma, sanal taciz, iftira ve kişisel veya emanet edilmiş bilginin dışarıya çıkması veya yayılmasını içermektedir (Vandebosch ve Van Clement, 2009). Arıcak (2011) sanal zorbalığı elektronik zorbalık ve iletişim zorbalığı olmak üzere iki başlık altında ele almaktadır. Elektronik zorbalık; başkalarının şifrelerini ele geçirmek, internet sitelerini hekleme, spam veya virüs içeren e-postalar yollamak gibi daha çok olayın teknik yönüyle ilgili davranışları kapsamaktadır. Bu tür zorbalığın amacı sistemi ya da elektronik araçları etkisiz hale getirmektir. Çevrim içi iletişim (e-iletişim) zorbalığı ise bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla bireylere devamlı olarak rahatsızlık verme, alay etme, isim takma, dedikodu yayma, hakaret etme ya da bireyin izni olmadan görüntülerini başkalarıyla paylaşma gibi davranışları içermektedir. Elektronik zorbalıkta birey zorba davranıştan dolayı bir şekilde etkilenirken, e-iletişim zorbalığında doğrudan etkilenmektedir.

Sanal zorbalığın diğer biçimleri arasında kişisel bilgileri veya resimleri elde etmek için sık sık baskı veya şantaj yer almaktadır. Gizlenmek veya çevrimiçi olarak başka biri olarak iletiler göndermek başka bir yaygın sanal zorbalıktır. Sanal zorbalık, geleneksel zorbalığa göre daha zararlı olabilir. Tacizden çok az kaçış olduğu için internet kurbanlar için tehlikelidir. İnternette bilgi hızla yayılır, geniş bir kitleye ulaşır ve kolayca korunur (Hay, Meldrum, ve Mann, 2010). İnternete bilgi gönderildikten sonra geri çekebilmek neredeyse imkansızdır. İnternet kayıtlarını yöneten yasaların eksikliği, yasa uygulayıcı kurumların bile, zarar verici çevrimiçi içeriğin kaldırılmasına yardımcı olmalarını neredeyse imkansız kılıyor. Zararlı eylemler her zaman ve her yerde çocuklara ulaşabildiği için, çevrimiçi zorbalıktan kaçmak için daha az fırsat vardır. Fakat geleneksel zorbalık eylemleri zorbanın fiziksel varlığı gereği ile sınırlıdır. Hem geleneksel hem de sanal zorbalılar sosyal

çevre tarafından motive edilirken, geleneksel zorbalardan ziyade sanal zorbalılar için intikam daha yaygın bir güdüleyicidir. Özellikle, sosyal açıdan endişeli gençlerin genel olarak sanal zorbalığa maruz kalmaları daha muhtemel olsa da, geçmişte mağduriyet yaşadıkları için intikam alma yolu olarak sanal zorbalığı kullanma olasılıkları daha yüksektir. Dolayısıyla, intikam, sanal zorba kurban döngüsünü yönlendiren faktörlerden biridir (Kowalski ve diğ., 2008). Sanal zorbalık denetimsiz, sayısız kurbanı kolayca ve aynı anda ulaşılabilen, sayısız seyirci kitlesine sahip olunabilen bir zorbalık türüdür. Her an her yerde olabilmekte ve binlerce izleyiciye açılabilir. Geleneksel zorbalık da ise denetim ve müdahale imkânı daha fazladır. Sayısız kurban ve seyirciye ulaşma imkânı çok daha zordur. Okul yemekhanesi, otobüs durağı ya da otobüs gibi geleneksel zorbalığın yapıldığı alanlarda zorbalığa maruz kalanlar, okul günü sona erdiğinde zorbalıktan kurtulabilmekte ve evlerine döndüklerinde geçici de olsa bir rahatlık yaşayabilmektedirler (Özer, 2016).

2.1.3.Sanal Zorbalık Yaygınlığı

2002 yılından önce, sanal zorbalık konusunda hiçbir araştırma yapılmadığı dikkati çekmektedir. Ancak, araştırmacılar, öğrencilerin üçte ikisinin sanal zorbalığın geleneksel zorbalık kadar ciddi olduğunu sonucuna ulaşmışlardır. Arıca vd. (2008) tarafından ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, sanal mağdurların karşılaştıkları zorbalık türleri; sataşma, iftiraya uğrama, aşağılanma, tehdit edilme ve rızası olmaksızın resimler gönderilme şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca ortaöğretim öğrencilerinin sanal zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşlerinin incelendiği bir araştırmada öğrencilerin; e-posta veya SMS yoluyla cinsel içerikli, hakaret ve tehdit içeren mesajlar alma, izni olmadan bilgisayarındaki bilgilerin alınması, chat (sohbet) odasında ve online (çevrimiçi) oyunlarda cinsel içerikli, hakaret ve tehdit içeren konuşmalara maruz kalma, özel numara ile rahatsız edilme, messenger ve e-posta hesaplarının şifrelerinin alınarak kişisel mesajlarına ulaşılma, internet ortamında tanışılan birinden zarar görme, chat (sohbet) ve online oyunların oynandığı odalardan atılma gibi sanal zorbalık davranışlarına maruz kaldığı ortaya konmaktadır. Araştırmalar sanal zorbalığın devlet okullarında sıklıkla karşılaşılan sorunlardan birisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bir kişinin sanal zorbalıkla karşı karşıya kalabileceğini belirleyen

yordayıcılar olarak yaş, bilgisayar yeterliliği ve çevrimiçi/online olarak geçirilen zamanın miktarı olarak belirlenmiştir. Araştırmalar, dört gençten birinin bir çeşit sanal zorbalığa maruz kaldığını göstermektedir (Hinduja ve Patchin, 2012). Yapılan araştırmalar, sanal zorbalığın orta okul yıllarında en çok ortaya çıktığını göstermektedir. Ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin üçte birinin çevrimiçi ortamda sanal zorbalık tecrübesi yaşarken, araştırmaya katılanların yarısı diğerlerinin sanal zorbalığın kurbanı olduğunun farkında olduğunu belirtmiştir (Walrave ve Heirman, 2011). Ayrıca, sanal zorbalığa ilişkin sorunların medyada aşırı derecede abartıldığı ve bilimsel desteğin bulunmadığını savunan araştırmacılar da yer almaktadır. Olweus; sanal zorbalığın yeni kurbanlar yaratmadığını, ancak geleneksel zorbalarm girişimlerini farklı medya türleri aracılığıyla gerçekleştirmesini daha kolay hale getirdiğini vurgulamaktadır (Olweus, 2012).

2.1.4.Sanal Zorbalık ve Cinsiyet

Literatür incelendiğinde bazı araştırmacılar kızların, bazıları da erkeklerin daha çok sanal zorbalık yaptığını öne sürerken, kimi araştırmacılar ise cinsiyete göre sanal zorbalık olayının farklılık göstermediğini belirtmiştir.

Cinsiyet değişkenine bağlı olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı bulgulara rastlamak mümkündür. Bulgular incelendiğinde sanal zorbalık mağduru olma ile cinsiyet arasında bir ilişki olmadığını, buna karşın erkek öğrencilerin kızlara göre daha fazla sanal zorba olduklarını ortaya çıkartmıştır (Özdemir ve Akar, 2011). Usta'nın (2013) çalışmasında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek oranda sanal zorbalık yaptıkları ve daha yüksek oranda sanal zorbalık davranışlara maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Özer (2016), erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre sanal zorbalığa daha fazla maruz kaldığını ortaya çıkarmıştır. Peker (2013) yaptığı araştırmada; insani değerler yönelimli psiko-eğitim programını uyguladığı deney grubundaki katılımcıların, sorunlu internet kullanım ve sanal zorbalık düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir. Lise öğrencilerinin sanal zorbalık eğilimleri sınıf değişkenine göre incelendiğinde aralarında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olmadığını gösteren araştırmalarda bulunmaktadır (Yaman ve Sönmez, 2015).

Fakat bazı çalışmalarda kızların sanal zorba ve kurban durumunda oldukları dikkati çekmektedir (Kowalski ve Limber, 2007; Ybarra ve diğ., 2007). Ayrıca, okullarda yapılan çalışmalarda, erkeklerin zorba davranışlarda bulunma olasılığının daha yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Cinsiyet farklılıkları açısından sanal zorbalığın okul bahçesinde; doğrudan - sözel ve dolaylı – sosyal davranışlar içerdiği görülmektedir. Sözel saldırganlık, her iki cinsiyette de en yaygın olarak kullanılan saldırganlık yöntemi arasındadır. Okul bahçesinde ve sanal zorbalığa ilişkin cinsiyetle ilgili bulgular arasındaki fark, sanal zorbalardan kullanılan sözel ve sosyal (fiziksel ile karşılaştırıldığında) yaklaşımla açıklanabilir. Doğrudan (fiziksel ve sözel) ve dolaylı (sosyal) tipte okul bahçesinde zorbalık türlerini üzerinde çalışma yapan araştırmacılar, erkeklerin doğrudan stratejileri kullanma olasılıklarının daha yüksek (yalnızca fiziksel) ve kız çocuklarının dolaylı stratejileri kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (yalnızca sosyal) (Barrett, 2009).

2.1.5.Sanal Zorbalık: Okul ve Aile etkisi

Bilim ve teknoloji alanındaki hızlı değişim ve gelişmeler insanların yaşamlarını kolaylaştırmakta fakat bu kolaylığın yanında bazı olumsuz durumları da beraberinde getirmektedir. Özellikle teknolojiyi yakından takip eden gençler, teknolojiyi yaşamlarının bir parçası olarak algılamakta ve son yıllarda teknoloji gençlerin yaşamında giderek artan bir öneme sahip olmaktadır. Gençler arasında arkadaş edinme, sanal ortamlarda sosyal ilişkileri sürdürme, karşısındaki kişiye duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilme, kendine ait video ve fotoğrafları paylaşabilme bu teknoloji sayesinde gerçekleşmektedir (Eroğlu ve Peker, 2011).

Okul ortamında sanal zorbalığın ortaya çıkması durumunda işe konunun doğru anlaşılıp uygun eylemlerin uygulanması oldukça önemlidir. Öğrencilerin teknolojiyi zarar verme biçimde kullandıklarında bu durum okulların sorumluluk alanlarının içine girmektedir. Bir öğrenci sanal zorbalığa uğradığını bildirdiğinde, okul müdahale etmekle yükümlüdür. Okul ortamında öğretmenler yasal sorumlu olarak sanal zorbalık durumunun farkına vardıklarında harekete geçmek zorundadır. Bu durum ile karşılaşan birey, önce sanal zorba kurbanı ile ilgili olarak; acil tehdidi değerlendirmeli, öğrencinin güvenliği sağlanmalı ve konuyu tam olarak anlayarak ve empatik anlayış gösterilmelidir. Ardından, sanal zorba ihtiyaç gerekirse durdurulmaya çalışılmalı ve bu konu ile ilgili bilgi toplanarak rehber öğretmene

yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Bu süreçte kurban ve zorba birbirinden uzak tutulmalıdır. Her iki öğrencinin ailesi ile iletişime geçilmelidir. Konu detaylı bir biçimde incelenerek gerekirse okul disiplin işlemleri uygulanmalıdır (Hess, 2011). Bu süreçte kurbanı psikolojik anlamda desteklemek okul yönetimi açısından oldukça önemlidir. Yetişkin bireyler, mağdurun nasıl hissettiğini ve neler yaşadığını bilemeyebilir. Aileler açısından ise, bilgisayar kullanımı ile ilgili konular hakkında bir iletişim halinde çocuklarının internet ortamında elektronik faaliyetlerini takip etmeleri gerekmektedir. Ebeveynlerin bu çabaların çocuklarına çevrimiçi güvenliklerini önemsediklerini gösterdiklerini vurgulaması önemlidir. Ebeveynler, internetin kullanımını çocuklarına açıklarken araba kullanma örneğini ele alabilirler. İnternet kullanımı tıpkı araba sürmek gibi kullanıcıların kendi başlarına olduklarından önce yetişkin gözetimi altında, rehberlik içeren uygulamaları içerdiği açıklanabilir. Bu süreç, ergenler güvenli bir şekilde ulaşabilmeleri için net bir yol haritası ve çerçeve sağlamaları açısından önemlidir. Ayrıca, ebeveynlerin, ergenlerin şifrelerini ve giriş bilgilerini paylaşmama ve cep telefonu numarası da dahil olmak üzere iletişim bilgilerini açıklamada dikkatli olmanın önemini vurgulamaları önemlidir. Ergenlere aileler tarafından en önemli tavsiyelerden biri ise, İnternette kimseye yüz yüze söylemeyecekleri bir şey söylememeleri olmalıdır (Aftab, 2008).

2.1.6.Rehber Öğretmenler

Ergenlik döneminde bireylerin maruz kaldıkları zorbalık olaylarını öğretmenlerine bildirme konusunda isteksiz davrandığı görülmüştür. Ergenlerin zorbalığı öğretmenlerinden çok aileleri ile paylaşma eğiliminde olduğu gözle çarpmaktadır (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011). Rehber öğretmenler çocukların hem sanal zorbalık riskini azaltmalarına ve sanal zorbalık durumu ile öğrencinin nasıl başarılı bir şekilde mücadele edebileceğini yardımcı olabilecek yeterli niteliğe sahip kişilerdir. Rehber öğretmenler, öğrenci başarısını en üst düzeye çıkarmada önemli bir rol oynamaktadır. Liderlik, savunuculuk ve işbirliği sayesinde, rehber öğretmenler tüm öğrenciler için eşitliği ve zorlu eğitim deneyimlerine erişimi teşvik eder. Ayrıca, güvenli bir öğrenim ortamını destekleyerek ve okulun tüm üyelerinin insan haklarını koruyarak çalışırlar (Sandhu, 2000). Rehber öğretmenler, kapsamlı bir okul danışmanlığı programının parçası olan müdahale programları aracılığıyla tüm öğrencilerin ihtiyaçlarını ele alır. Sanal zorbalıkla yüzleşmek okul danışmanları için

etik bir yükümlülüktür. Rehber öğretmenler sanal zorbalığın öğrencilerin eğitim sürecine müdahale etme derecesini dikkate alarak müdahale programları kapsamında ele alınabilir. Rehber öğretmenler işbirlikçi ve kapsamlı okul danışmanlığı programı, sınıf rehberliği (psiko-eğitim), danışmanlık, danışma ve eğitim (ör. ebeveynler, personel ve diğerleri ile) ve akran destek programları uygulayarak sanal zorbalıkla mücadele edebilir (Patchin ve Hinduja,2012).

Rehber öğretmenler sınıf içerisinde kullanabilecekleri sanal zorbalığı önlemeye yönelik aktiviteler hazırlayarak, bireysel müdahaleye ihtiyaç duyabilecek öğrencilere yönelik öğretiler ile iletişim içerisinde olmalıdır. Ayrıca, velilere çocuklarını internette nasıl gözetim altında tutabileceklerine yönelik ve nereden teknik yardım alabileceklerine yönelik bilgilendirici mektuplar yollayabilir (Topçu, 2018). Rehber öğretmenler, kapsamlı bir okul danışmanlığı programının önemli bir parçası olarak psiko-eğitim uygulamalarını sanal zorbalık ile mücadelede (daha iyi bilinen sınıf rehberliği veya okul rehberliği müfredatı) uygulamaktadır. Sanal zorbalığı önleyen sınıf rehberliği sanal zorbalığın yasal ve kişisel sonuçlarını tanımayı, sosyal sorun çözme ve öfke yönetimi becerilerini geliştirmeyi ve mağdurlarla empati kurma yeteneğini arttırmayı içerebilir. Mağdurlara atılganlık becerilerini artırma, daha olumlu bir benlik kavramı geliştirme, sosyal becerileri artırma konularında eğitim verilebilir. Ayrıca, sosyal izolasyonu azaltmak ve daha fazla mağduriyet riskini azaltan olumlu davranışlar uygulama eğitimi verilebilir (Harris ve Petrie, 2003).

Diamanduros ve diğ. (2008) kapsamlı bir sanal zorbalık önleme ders planı kapsamında aşağıdaki spesifik bileşenlerin tartışıldığını ve vurgulanmasını önermektedir:

Sanal zorbalığın tanımı

Sanal zorbalığın nasıl olduğu

Sanal zorbalığın yaygınlığı

Sanal zorbalığın zorba ve mağdur üzerindeki etkisi

Sanal zorbalığa karşı yapılabilecekler

Mağdurların sanal zorbalık olaylarını yetişkinlere bildirme ihtiyacı

Kişisel bilgileri gizli tutma

İnternet güvenliği ve çevrimiçi etik kurallar

Başkalarına karşı çevrimiçi ortamlarda sorumluluklarını bilerek davranmak

2.1.7.Ergenler için Çevrim içi Ortam

Günümüzde çoğu ergenin ev, okul ve hatta kütüphaneler aracılığıyla çevrimiçi ortamlara düzenli olarak erişimi vardır. Çevrimiçi ortamlar ergenlerin sosyalleşmesi açısından eğitimlerinin önemli bir parçasıdır. Ergenlerin çevrimiçi ortamlarındaki ilgileri oldukça farklıdır. Bazı ergenler, çevrimiçi davranışlarıyla ilgili iyi kararlar vermelerini sağlayacak sağlam bilgi ve becerilere sahiptir; bazıları ise daha naif ve savunmasızdır; uygunsuz karşılaşmalarla başa çıkmak için sosyal beceriler ve esneklikten yoksun olabilir (McGrath, 2009). Ruh sağlığı sorunları olanlar veya engelli ergenler genellikle çevrimiçi ortamlarda savunmasızdır. Kötüye kullanım veya ihmal nedeniyle çevrimdışı dünyada "yüksek risk" olarak tanımlanan gençler de çevrimiçi ortamlarda yüksek riskli olarak tanımlanmaktadır. Bu durumdaki ergenler genellikle sosyal olarak tecrit edilirler ve ebeveynler veya diğer aile üyeleri ile zayıf ilişkiler içindedirler. Ergenlerin çevrimiçi ortamda deneyimi bütünseldir. Bu ortamı iletişim kurmak, sosyalleşmek, öğrenmek, araştırmak, ödevleri tamamlamak ve online oyun oynamak için kullanırlar. Çevrimdışı ve çevrimiçi ortamları, bazı gençler bu dünyaları ayırmada zorluklar yaratacak bir eğilime sahiptir. Bu bütünsel yaklaşım nedeniyle gençler, çevrimiçi olarak kendileri hakkında çok sayıda bilgi paylaşmaktadır Örneğin;

- isim;
- yaş veya doğum günü;
- adres;
- telefon / cep telefonu numarası;
- banka hesabı detayları;
- tatil planları;
- şifreler veya e-posta adresleri;
- fotoğraflar.

Bu bilgi düzeyi, gençlerin başkalarına sunmak istediği "kimlik mozaığı" nin bir parçasıdır. Ergenler, çevrim içi iletişim yoluyla çevrimdışı ilişkileri güçlendirmek ve

yeni çevrim içi ağlar aramak istemektedir (Chadwick, 2014).

2.1.8.Sanal zorbalık sonuçları

Sanal zorbalığın Türkiye’de ve dünyada yaygınlığına bakıldığında her yaş grubundaki bireyin akademik, sosyal ve psikolojik durumunu olumsuz etkileyen ciddi bir problem haline geldiği görülmektedir (Topçu-Uzer ve Tanrikulu, 2017). Çocuk ve gençler üzerinde intihara varan derecede olumsuz etkileri olan zorbalığı önlemek büyük önem taşımaktadır. Bu problemin çözümü için çocukları henüz zorbalık yaşanmadan güçlendirmek yapılabilecek müdahaleler arasında en etkili ve en ucuz olanıdır (Erdur-Baker ve Topçu, 2013).

Arıcak’ın (2009) sanal zorbalık ile psikiyatrik belirtiler arasındaki ilişkiyi açıklamak ve hangi semptomların sanal zorbalığın belirleyicisi olduğunu bulmak amacıyla yaptığı araştırmada araştırmaya katılan 695 üniversite öğrencisinin yaklaşık beşte ikisinin (%36.7) sanal zorbalığa maruz kaldığı, beşte birinin (%17.7) hem zorba hem mağdur olduğu; çok azının ise (%2) sanal zorbalık yaptığı ortaya konmuştur. Bireyin psikolojik ihtiyaçları ile sanal zorbalık yaşantıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan bir araştırmada ise araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin beşte birinin (%22.5) sanal zorbalık yaptığı, yarısından fazlasının (%55.3) ise sanal zorbalığa uğradığı bulunmuştur (Dilmaç, 2009). Hem saldırganları hem de mağdurları etkileyebilecek zorbalıklardan kaynaklanan çeşitli sonuçlar vardır. Mağdurlara yönelik sonuçlar arasında intihar, sosyal kaygı, depresyon, cinsel davranış, saldırgan davranışlar ve hırsızlık sayılabilir. Saldırganlara yönelik sonuçlar, hapsetme, uyuşturucu bağımlılığı, okul dışında kalma ve diğer saldırgan davranışları içermektedir. Sanal zorbalılar doğrudan zorbalara kıyasla kurbanlarına yönelik daha az pişmanlık, sempati veya endişe duymaktadır. Bu endişe ve empati eksikliği, dijital iletişimin kişisiz doğasından kaynaklanıyor olabilir; bu, sanal zorbalığa mağdurun neden olabileceği duygusal veya psikolojik hasarın kapsamını daha az fark edebilecek niteliktedir. Bu endişe ve empati eksikliği, sanal zorbalıları hem daha yüzüstü hem de mağdura neden olabilecek duygusal veya psikolojik hasar verebilmektedir (Strom ve Strom, 2005).

Sanal zorbalığın geleneksel okul içerisinde karşılaşılan zorbalardan ayıran birkaç benzersiz özelliği vardır. Elektronik iletişim, sanal zorba faillerinin gizliliğinin

korumasına ve onlara geniş bir kitleye mesaj gönderme kapasitesine sahip olmasını sağlar. Buna ek olarak, failer yüz yüze durumlarla karşılaştırıldığında çevrim içi olduğunda sorumluluk ve hesap verebilirliği daha az düzeyde hissetmektedir. Bu durum, okul zorbalığına karşı savunmasız olabilecek gençlerin çevrim içi ortamda daha savunmasız olabileceğini ve gizli yöntemlerle çevrim içi hedef alınabileceğini göstermektedir (Schneider, O'Donnell, Stueve, ve Coulter, 2012). Okulda zorbalığa maruz kalan bireylerin, bu davranışların sonucunda yaşadıkları içerisinde yataklarını ıslatması, uyumakta zorluk çekmesi ve baş ağrısı ve karın ağrısı çekmektedir. Kaygı, okula gitme korkusu, okulda güvensiz ve mutsuz olma duyguları ve düşük öz saygının hepsinin tekrarlanan zorbalığın kurbanlarının sonuçları olduğu bulunmuştur. Saldırganlar da olumsuz sonuçlar yaşayabilir. Zorbalık davranışında bulunan öğrenciler, zorbalığa maruz kalan gençlere göre uzun süreli sosyo-duygusal ve fiziksel sağlık açısından daha yüksek risk altındadırlar. Zorba bireylerin gelecekte ve yetişkinlik döneminde zorba olmayan bireylere göre suça bulaşma oranları daha fazla olmaktadır (Baxter,2016; Sourander ve diğ., 2006).

2.1.9.Sanal zorbalığın Zihinsel, Sosyal ve Duygusal Etkileri

İleri teknolojilerin ergen sağlığının gelişimi üzerindeki olumsuz etkileri yeni bir çalışma alanıdır. Baştürk- Akça vd. (2015) tarafından yapılan araştırmada sanal mağdurlar; zorbalık sonrasında kendilerini fiziksel olarak kötü hissettiklerini, uyku düzenlerinde bozulmalar olduğunu ve iştahlarının azaldığını ifade etmektedir. Ayrıca, sanal zorbalığın en tehlikeli ve yıkıcı duygusal ve psikolojik sonucu ise intihardır. Araştırma sonuçları, sanal mağdurların intihar düşüncelerine ve davranışlarına daha yatkın olduklarını bulgulamıştır (Serin, 2012).

Ayrıca, Kestel ve Akbıyık (2016) ortaokul düzeyinde sanal zorbalığın mağdurlar üzerinde akademik, duygusal ve sosyal etkilerini inceledikleri nitel bir araştırma ile incelemiştir. Araştırmada, katılımcıların sanal zorbalık karşısında sinir, korku, tedirginlik, intikam, üzüntü gibi duygular hissettiklerini, ders çalışma ve derse motive olmada güçlük yaşadıklarını, derse katılımlarının azaldığını, ders notlarında düşüş yaşadıklarını, bazı mağdurların devamsızlık yapmalarına sebep olduğunu, uyku düzenlerinin bozulduğunu belirtmiştir.

Diamanduros, Downs ve Jenkins (2008), sanal zorbalığın "kurbanların üzerinde öfke, hayal kırıklığı ve depresyon da dahil olmak üzere olumsuz psikolojik ve duygusal

etkileri” olduğunu öne sürmektedir. Bu olumsuz etkileşimlerin sürekli baskısı, ergenleri sosyal olarak savunmasız hale getirebilir. Bu durum, sapkın davranışlar ve şiddete yönelik eğilimlere yol açabilir.

Ayrıca, sanal zorbalığın kurbanı olanların yaşadığı duygusal etkiler arasında; düşük benlik saygısı, düşük akademik performans, depresyon, yeme bozuklukları, kronik hastalık, şiddet ve bazı durumlarda intihardır (Mason, 2008). Sanal mağdurlar, cep telefonu ve bilgisayarlara erişimini kaybetme korkusu nedeniyle bir yetişkinle mağduriyet konusunu tartışması olası değildir. Bu durum nedeniyle çevresinde yabancılaşma veya izolasyon biçimlerine maruz kalabilir. Yapılan bir araştırmada, sanal zorbalık mağdurlarının yaklaşık üçte birinin izinlerinin olmadığı halde, özel, kişisel ve / veya gizli bilgilerinin, online ortamda başkalarına gönderildiği ve internette yayımlandığı için tehdit edilmiş veya utandırılmıştır. Sanal taciz çevrim içi yayımlandığında, mağdurun durumu veya devam eden suistimal veya tacizi sona erdirmesi neredeyse imkansızdır. Geleneksel zorbalığın aksine, sanal zorbalık her an ortaya çıkabilir. Sanal zorbalık uzun süre boyunca fark edilmeden devam edebilir. Kurban bu durumdan genellikle kaçınmaz ve sürekli saldırganlığa maruz kalabilir (Ybarra, Diener-West ve Leaf, 2007).

2.1.10.Sanal Zorbalık Türleri

Elektronik zorbalık ile iletişim zorbalığı sanal zorbalığın en belirgin iki türünü oluşturmaktadır. Şifrelerin ele geçirilmesi, web sitelerinin hacklenmesi, bilgilerin çalınması elektronik zorbalığa verilen örneklerin başında gelmektedir. Arıcak’ a göre “kişilerin elektronik ortamlarda sürekli olarak rahatsız edilmesi ve kendilerine ait olan kişisel bilgilerinin istenilmeyen şekilde kullanılması da kişilere psikolojik olarak zarar verdiği için elektronik psikolojik zorbalık olarak adlandırılmaktadır (Arıcak, 2012).

Bireyin sanal zorbalığa katılabileceği çeşitli yollarla birlikte; sanal zorbalığın da birden fazla formu olabilir; aşağılama, taciz, taklit etme, hile, dışlama, sanal taciz ve küçük düşürme.

Sanal Taciz/Kışkırtma: Kışkırtma, olumsuz e-posta alışverişi eylemidir. Olumsuz e-postalar iki veya daha fazla kişi arasında değiştirilebilir. Kışkırtmaya dair farklı tanımlamalar alan literatüründe yer almaktadır. Sanal kışkırtma; düşmanlık, saldırganlık, hakaret, alaycılık ve düşmanca hakaret ile sınırsız kötü içerik kullanım

içeren mesajlardır. Sanal kışkırtma mesajların bazı özellikleri şunları içerebilir: aşırı noktalama işaretlerini kullanarak küfürlü içerik kullanmak. Sanal Taciz, alıcıyı duygusal olarak üzen e-postaları tekrar tekrar göndermek şeklinde olabilir. Aşağılayıcı sözcüklerin kullanımı ve e-postaların tekrarlanan doğası, eylemi sanal zorbalığın bir parçasını oluşturmaktadır (Wolak, ve diğ., 2007).

Sanal Aşağılama/İftira

Sanal Aşağılama/İftira, bir birey online olarak başka bir birey hakkında yalanlar söylediğinde gerçekleşir. Sanal zorbalık, sosyal ağ sitelerinde, kişisel web sayfalarında ve bloglarda bir birey hakkında aşağılayıcı/iftiraya varan yayınlar yayımlanabilir. Kurban bu bilgileri silemeyebilir, çünkü her zaman yanlış bilginin yayımlandığı siteye erişemeyebilir (Kowalski, 2009).

Kimliğe Bürünme/ Taklit etme (Bir başkası gibi görünme)

Kimliğe Bürünme kendinizi başka bir kişi olarak tanımlayarak aslında o kişi gibiymiş gibi bilgi göndererek yanlış bir eylemde bulunmak. İnternetin doğası nedeniyle, kimliğe bürünme yapmak nispeten kolaydır. İnternet ortamında bir şeyi kimin gönderdiğini ve bilgilerin doğru olup olmadığını belirlemek imkansız olabilir. Ayrıca, birilerini sohbet odaları aracılığıyla taklit etmek de mümkündür.

Sanal Sahtekarlık

Sanal Sahtekarlık başka bir kişi hakkında kişisel veya utanç verici bilgileri elektronik olarak paylaşmayı içerir. Ayrıca başka bir kişi hakkında özel hayatına ilişkin bilgileri izinsiz olarak açık bir şekilde ortaya koyulabilir. Kişiyeye ait bilgi, e-posta, metin mesajları, sohbet odaları aracılığıyla diğer kişilere aktarılabilir veya bilgiler web sayfalarında veya bloglarda yayımlanabilir (Kowalski, 2009)

Sanal Dışlama

Elektronik bir alet kullanımıyla sanal dışlama, online arkadaş listelerinden, sohbet odalarından, İnternet gruplarından veya oyun web sitelerinden birinin çıkartılması veya engellenmesi ile gerçekleşebilir. Sanal dışlama, sanal zorbalığın çok güçlü eylemleri olarak görülmüştür. Kısa bir süre için sanal dışlanmışlığa maruz kalmış bireyler, olumsuz ruh hali, daha düşük aidiyet, kontrol, benlik kavramı ve varoluşsal seviyelerini kötüleştirmiştir (Hines, 2011).

2.1.11.Sanal Zorbalık: Bireysel ve Bağlamsal Özellikler

Sanal zorbalık davranışlarının arkasında yatan kişisel nedenler incelendiğinde, sanal zorbaların; güç gösterisinde bulunmak, okulda maruz kaldıkları geleneksel zorbalığın intikamını almak, arkadaşlarına acı vermektan haz almak, can sıkıntısını gidermek ve eğlenmek, birinden hoşlanmamak veya ona nefret ya da düşmanlık duymak, rahatlamak, birilerinin dikkatini çekmek, internette çok fazla zaman geçirmek, daha önce yaşadığı sanal mağduriyete karşılık vermek, bireylerin ırk, dış görünüş, öfke, kıskançlık, güvensizlik duygularının üstesinden gelmek gibi sebeplerle sanal zorbalıkta buldukları görülmektedir (Özer, 2016).

Ayrıca yapılan bir araştırmada günlük hayatta bireyin gösterdiği boyun eğici davranışlar arattıkça sanal zorbalık düzeyinin de arttığı ortaya konmuştur Bu durumun gerçek hayatta sosyal ilişkilerinden haz alamayan zorbanın; bu eksikliği gidermeye çalışırken karşısındakini tehdit etme, korkutma, aşağılama gibi sanal zorbalık davranışlarını kullanmasından kaynaklandığı ileri sürülmüştür (Peker vd., 2011)

Literatürde yer alan araştırmalar, sanal zorbalık davranışlarının bir dizi psikolojik, sosyal ve davranışsal değişkenle negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Sanal zorbalığa maruz kalmış öğrencilerin, intihar düşünceleri ve davranışlarını faillere göre bildirme olasılığı daha yüksektir. Ayrıca, sanal zorbalığa uğrayan öğrenciler zorbalığa sahip olmayan öğrencilerden daha düşük benlik saygısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Marini, ve diğ., 2006; Yang, Kim, Kim, ve Shin, 2006). Sanal zorba olarak sınıflandırılan gençlerin hem içselleştirmeyi hem de psikososyal zorlukları dışsallaştırmayı bildirme olasılığı daha yüksektir. Araştırma sonuçlarında, gençlerin bildirdiği suçluluk, depresyon belirtileri ve madde kullanımı sanal zorbalıkla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, sanal zorbalığa maruz kalmanın sıklığı arttıkça, bu gençlerin psikososyal ve davranışsal zorluklarının şiddeti ve yoğunluğu da artmaktadır (Ybrara ve Mitchell, 2007). Ayrıca, araştırmalar bilişsel ve duygusal empati ve sanal zorbalık arasında bir ilişki ortaya koymuştur. Yapılan bir araştırmada, duygusal ve bilişsel empatinin düşük seviyelerini bildiren lise öğrencilerinin sanal zorbalığın daha yüksek seviyelerini (veya daha sık katılımını) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, sıklıkla zorbalık yapan öğrenciler, zorbalık davranışı yapmayan öğrencilere göre daha az empati yapabilmektedir (Ang ve Goh, 2010).

Aile değişkenleri ve özellikle ebeveynlik uygulamaları, sanal zorbalık davranışları ile ilişkilidir. Zorba davranış gösteren bireylerin aileleri, duygusal desteğin daha düşük seviyelerini gösterir. Ailelerinden düşük düzeyde duygusal destek ve ebeveynlerinden tutarsız disiplin uygulamaları bildiren ergenler, sanal zorbalık davranışına daha yatkındır. Bu ebeveynler, çocuklarının sorunlu davranışlarını yönetmek için fiziksel cezanın da dahil olduğu şiddet içeren teknikler kullanırlar (Smokowski ve Kopasz, 2005). Kötü ebeveyn-çocuk ilişkileri, ergenlerin zorbalık zorbalık davranışlarına ve suçluluğa karışma riskini arttırdığı gibi, pozitif ebeveyn-çocuk ilişkileri de riski ılımlı hale getirebilir ve sağlıklı psikolojik ve sosyal sonuçları teşvik edebilir. Ebeveyn desteği, sanal mağduriyetin sıkıntısını içselleştirme üzerindeki etkisini de destekler hale getirebilir (Davidson ve Demaray, 2007).

2.1.12.Sanal Zorbalığı Önlemek İçin Yapılabilecekler

Arıca vd. (2008)' nin ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada; ergenler, sanal zorbalıkla karşılaşmaları halinde sırasıyla zorbadan gelen mesajları engelleme, zorbalık davranışlarını sonlandırmasını isteme, zorbalığa uğradıklarını arkadaşlarına anlatma, durumu anne babalarıyla paylaşma, kullanıcı adlarını değiştirme gibi yöntemlere başvuracaklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin sanal zorbalıkla baş etmede en az tercih ettikleri yöntemlerin ise sırasıyla sanal zorbayı önemsememe, zorbalığa uğradığını hiç kimseye paylaşmama ve durumu öğretmenlerine anlatmama olduğu görülmektedir. Konu üzerinde yapılan başka bir araştırmada ise sanal mağduriyeti engellemek için en az tercih edilen yöntemin zorbalığa uğradığından anne babayı haberdar etme olduğu, daha sonra ise zorbalığa uğradığı hesabı kapatma ve sanal zorbaya zorbalık yaparak karşılık vermenin tercih edildiği, en fazla başvurulan yöntemin ise zorbalığa uğradığı sitenin yöneticisine şikayette bulunmak olduğu ortaya konmuştur (Sezer vd., 2013).

Sanal zorbalığın günümüzde gençlerin teknoloji kullanımının istenmeyen bir sonucu olduğu öne sürülürken, teknoloji kullanımının arttığı bir toplumda yaşadığımızı kabul etmek ayrıca önemlidir (Tokunaga, 2010). Teknoloji kullanımı elbette çocuklar ve gençler için çeşitli faydalar sağlayabilir. Teknoloji kullanımıyla ilgili birçok faydaya rağmen, sanal zorbalığın pek çok ergen için yaygın ve olumsuz bir deneyim olduğunu kabul etmek önemlidir. Ackers (2012) tarafından yapılan bir çalışmada

gençlerin yaklaşık yarısı potansiyel olarak sanal zorbalık hedefi olma riski olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, aynı katılımcı grubu, korku, utanç ya da durumu daha da kötüleştirecekleri inancı nedeniyle sanal zorbalığı açıklama olasılığının olmadığını da belirtmiştir. Sanal zorbalığı yaşayan ergenlerin baş etme stratejileri de yapılan çalışmalar ile ortaya konmuştur. Günlük stres ile karşılaştığında sanal zorbalı mağdurları daha fazla duygu odaklı baş etme stratejilerini kullanmışlardır. Bir kişi sanal zorbalıkla karşılaştığında, günlük hayatta duygusal bir başa çıkma stilini benimseyerek daha sanal spesifik depresif / duygusal baş etme stilleri ile sonuçlanabilir (Völlink ve diğ., 2013). Sanal zorbalığı yaşayanlar tarafından bildirilen en sık kullanılan önleme stratejileri; zorbanın sosyal medyada engellenmesi, sanal zorbalığı bildirmek ve kişinin durmasını isteyerek kendilerine neler olduğuna dair kanıt toplamaktır (Whittaker ve Kowalski, 2015). Toshack ve Colmar (2012) yapmış olduğu çalışmada, altı haftalık önleme programı kapsamında (1) sanal zorbalık nedir, (2) sanal zorbalığın nasıl fark edildiğini, (3) internet güvenliğinin, (4) sanal zorbalığınız varsa okula devam etmesini, (5) diğerlerine nasıl yardım edeceğinizi ve (6) değerlendirmeyi ele almaktadır. Bhat, Chang ve Linscott (2010), yapmış olduğu çalışmada ergenlerin sanal zorbalık farkındalıklarını artırmak amacı ile; sanal zorbalık ve ilgili davranışların tanımlarını sağlamak, sanal zorbalıya yönelik sanal medyayı kullanma ve anlama, çeşitli sanal zorbalık rollerini açıklamak, her platformda çevrim içi güvende kalmak ve stratejiler geliştirmek, kişilerin sanal zorbalığa maruz kalması durumunda ne yapmaları gerektiğini açıklamak (örn. ekran görüntüleri, kanıtları ortaya çıkarma, güvenilir bir yetişkine konuşma, misillemeden kaçınma), sanal zorbalığı azaltan davranış örnekleri vermek, sanal zorbalığın etkilerini anlamak, sanal zorbalıkla uğraşanların sonuçlarını özetlenebileceğini belirtmiştir. Simmons ve Bynum (2014) ise okullar için; okul politikalarının sanal zorbalık içerecek şekilde güncellendiğinden emin olunması, müfredat içerisinde sanal zorbalık üzerine öğretimi entegre etmek ve gençlere ve ebeveynlerine uygun dersleri organize etme, sanal zorbalık müdahalelerinin uygulanması, sanal zorbalıkla ilgili uygun çalışma ilişkileri geliştirmek, ergenlerin, sanal zorbalığa dair tecrübelerini personele bildirebildikleri okulda bir ortamı teşvik etmek ve kolaylaştırmak, ve sanal zorbalığın tüm örneklerini ve raporlarını belgelemektir. Keith ve Martin (2005), ebeveynlere yönelik sanal zorbalığı önlemeye yönelik öneriler içerisinde;

- ergenlerin teknolojiyi nasıl kullandıklarına dikkat etmelerine
- ergenleri, zorbalık olaylarını açıklamaya teşvik etme
- ergenlerin teknolojiyi kullanabileceği süreyi sınırlama
- ergenlerin ne zaman çevrim içi olabileceğini ve ne yapabileceklerini, ne kadar zaman geçirebileceklerini çevrimiçi olarak belirleyen bir aile anlaşması geliştirme,
- ergenlerin sanal ortamda rahatsız olduklarında ne yapmaları gerektiğini ve güvende nasıl olunması gerektiğini
- etik davranmanın sorumluluğunu almaları yer almaktadır.

2.2.Kendini Açma

Kendini açma, bireyin kendisiyle ilgili duygularını ve düşüncelerini başkalarına açıklama süreci olarak tanımlanmaktadır. Kendini açma, kişilerarası iletişim ve yakın ilişkiler ile ilgilenen sosyal ve klinik psikologlar tarafından günümüzde kapsamlı olarak incelenmektedir. İnsanların kendi kendilerini açma konusundaki nedenleri ile ilgili sorular, yıllar boyunca önemli araştırma ve teori üretimine yol açmıştır. Bu karmaşık davranışın potansiyel biyolojik temellerine çok az dikkat edilmiştir. Durumsal faktörler yakın ilişkilerde iletişim örüntüleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olsa da, güçlü sosyal-durumsal uyarılar karşısında bile bireysel farklılıklar gözlemlenebilir (Derlega ve Berg,1987). Jourard, kendini açmayı sağlıklı bir kişilik yapısı ve işareti olarak görmektedir. Kendini açma nispeten istikrarlı bir kişilik özelliği olarak pozitif kişilik özellikleri ile ilişkili görülmektedir (Jourard,1958). Kendini açıklamaya yönelik ilk araştırmacılar, açıklamaya yönelme eğiliminin, bir öz-bildirim aracı aracılığıyla ölçülebilen, istikrarlı bir kişilik özelliğine sahip olma ihtimaline odaklanmıştır.

Kendini açma insanların kişisel yaşamlarında merkezi bir rol oynar. Kendini açma, farklı ilişki ortamları, romantik partnerler, danışan ve bir terapist gibi çevrim içi gibi çeşitli etkileşimler veya bağlamlar dahilinde olabilir (Nguyen, Bin, ve Campbell, 2012). Açıklanan kişisel bilgiler demografi (yaş, cinsiyet, boy) gibi temel açık bilgilerinin yanında tutumlar ve görüşler, değerler, inançlar, duygular, ihtiyaçlar, fanteziler ve korkular gibi daha gizli bilgileri içerebilir. Açıklanan bilgiler önemine göre değişebilir; bilgi miktarı, iletişim için harcanan süre ve konu çeşitliliği ve derinliği - bazı açıklama konuları diğerlerine göre daha gizli ve içsel durumla ilgili olabilir (Lee,2016). Örneğin, kişisel hisler, arzular, düşünceler, fanteziler ve değerler hakkındaki açıklamanın, salt gerçekler hakkındaki açıklamalardan daha derin, daha iç düzeyde olduğu kabul edilir.

21.yüzyılda birçok sosyal etkileşim ve ilişkiler kısmen veya tamamen çevrim içi olarak gerçekleşmektedir. Kişisel bilgilerin açıklanması için mevcut birçok çevrim içi platform ile bu platformların yüksek kullanımı, daha fazla insanın çevrim içi olmasını sağlamaktadır. Sanal kendini açma; e-postalar gibi sayısız yoldan, kısa mesajlar, çevrim içi forumlar, çevrim içi sosyal ağlar, oyun içi sohbetler ve çevrimiçi sınıflar da olabilmektedir (Lee,2016). Online kendini açma, çevrim dışı kendini açma ile karşılaştırıldığında farklı özelliklere sahip gibi görünmemektedir. Temel olarak

mesaj ortamının yapısal özelliklerinde farklılık göstermektedir (Rains ve Karmikel, 2008). Bu bağlamsal farklılıklar, ilişki süreci içeren belirli bir şekilde farklı ilişki sonuçları veren algıları ve tepkileri şekillendirebilir (Adams ve diğ., 2004). Kendini açma yaşamımızda, çeşitli şekillerde bire bir veya grup danışması kapsamında ortaya çıkabilir. Bazı araştırmalar, online kendini açma ile ilgili yapıların olumsuz ilişki sonuçları ile ilişkili olduğunu bulmuştur.

Günlük yaşamda yeni bir ilişki genellikle kişisel bilgi alışverişi ile başlar. İlişkilerde bireyin kendini açması, güvenilir ve ilişkinin geliştirilmesini sağlar. Bir ilişkinin faydalı olduğu düşünülürse bireyin kendini açması artar. Kendini açma süreci ilişkilerin yüzeyselden samimi seviyeye taşınmasında önemli bir rol oynar. Uzun vadeli ve önemli ilişkiler kurmayı amaçlayan bireyler, daha yüksek düzeylerde kendini açma davranışında bulunurlar. Kendini açma süreci iki şekilde ilişki belirsizliği ile ilgilidir. İlk olarak ilişkilerde kendini açma düzeyi ne kadar yüksekse, ilgili ilişkideki belirsizlik de o kadar az olur; tersine, bir ilişkideki belirsizlik ne kadar güçlü olursa, taraflar arasındaki kendini açma düzeyi o kadar düşüktür. Ayrıca, kendini açma, düşünceler ve inançlar hakkındaki karşılıklı belirsizliği azaltır, bu süreç ilişkinin gelişimini önemli ölçüde teşvik eder (Almakrami,2015).

West and Turner (2007) kendini açmayı, bireyin kendini bir başkasıyla ilgili bilgi parçalarını açığa çıkarırken kendinin hakkında amaçlı olarak başkalarına bilgi verme işlemi olarak tanımlamıştır. İlişkiler sürecinde biri diğerine kendini açtığı anda bu süreç alıcının sevildiğini ve güvenilir olduğunu gösterir (Worthy, Gary ve Kahn, 1969). Kendini açma, ikili ilişkilerde ifadenin samimiyet düzeyi ile güven ve sevmeye düzeyinin bir göstergesi olarak görülmektedir. İlişkiler de kendini açma samimi bir nitelik içerebilmektedir. Alıcı sosyal olarak ödüllendirildiğini hisseder ve kendini açan bireyin sonuç olarak sevgisini hisseder. Ayrıca, kendini açma sürecinde samimiyet, mesajı gönderenin kendileri hakkında kişisel bilgileri ortaya koyduğu derin bir iletişim seviyesi olarak tanımlanmaktadır. Kendini açma ilişki sürecinde tartışılan konuların sayısı ve bu konularla ilgili olarak ne kadar zaman geçirdiğine dair ortak alanları da içermektedir. Kendini açma sürecinde derinlik konu tartışmasına rehberlik eden samimiyet derecesini ifade eder (West and Turner, 2007).

Adler ve Towne (1996) kendini açmanın yüzeysel iletişimden daha çok kişinin kendi iç dünyasına ait bilgilere doğru geçebildiğini ifade etmektedir. Bu süreç, klişeler, gerçekler, görüşler ve duygular olarak ifade edilmektedir. Klişe, yabancılara veya

yeni durumlara verilen kibar kısa tepkilerdir. Ayrıca, ritüelleştirilmiş, sosyal durumlara tepki olarak tanımlanmaktadır. Gerçekler, genel olarak başkaları tarafından bilinmeyen gerçekleri açıklayanlar olarak ilişkide güven ve bağlılık olarak kendini gösterir. Görüşler, bir kişinin belirli bir konu üzerinde nasıl ve neler düşündüğünü içermektedir. Duygular ise genellikle en açık olan olarak ifade edilmektedir. Bu süreç, bireyin konuya ilişkin görüşleri, ilke ya da konunun doğru olduğunu kendileri için nasıl tanıdıklarının derinliğine kadar gitmektedir.

Kendini açma, ödüllendirici ve bireyler için önemli faydalar sağlamaktadır, ancak özellikle sosyal medya ortamlarında da riskler içerir. Günümüzde sosyal medya platformlarında kendini açma, kişinin sosyal hayatının önemli bir parçası haline gelmiştir. Sosyal medya teknolojileri, doğrudan olmayan durum güncellemeleri aracılığıyla kişisel bilgilerin büyük bir kitleye bu tür paylaşımları büyük ölçüde kolaylaştırıyor. Sosyal medyada kendini açma, farklı içerik yansıtılması, artan savunmasızlık ve kişisel açıklamanın getirebileceği faydaları sınırlayan gizlilik kaybı gibi zorluklar yaratır (Ma, Hancock ve Naaman,2016).

Güvenli bağlanan kişilerin dünya genelinde güvensiz bağlanan insanlarla kıyaslandığında hem uygun hem de daha derin bir miktarda kendilerini daha fazla açtıkları görülmüştür (Collins ve Read, 1990). Günlük hayatta daha az endişeli bireyler duygusal olarak ilişkilerinde daha az bağımlıdır. Ayrıca, bir ilişkide daha az iniş-çıkışlar yaşar ve daha az uygunsuz kendi kendini açma davranışında bulunurlar (Pistole, 1995). İlişkilerinde güvensiz bağlanma yaşayan bireylerin güvensizlikleri onları partnerlerinden uzak tutar ve böylece kendi kendini açmada isteksizliğe ya da partnerinin kendi kendini ifşa etmesine karşı isteksizlik getirir. Güvenli bağlanan insanlar kendilerini daha fazla açıklama eğiliminde olurlar, çünkü her ikisi de başkalarını olumlu görmektedir. Bireyin kendilerini ifşa edecek kadar rahat hissetmesi, onların konunun kapsamı, beklentileri ve tepkileri bakımından farklı olduklarını kabul etmelerini sağlamaktadır (Seol, 2016).

Davis (2012) ergenler üzerinde yaptığı çevrim içi kendini açma araştırmasında, katılımcıların yaklaşık yarısı, çevrim içi olarak kişisel duyguları paylaşmanın daha kolay olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, katılımcılar, çevrim içi açıklamaların, sözel olmayan işaretlerin azaltılması ve bir kişinin iletişimini kontrol altında tutma hissinden dolayı daha kolay olduğunu belirtmişlerdir. Kızların internette kendi kendilerine açıklama yapmaları erkeklerden daha fazladır. Ergenlerin çevrim içi

olarak yaptıkları samimi paylaşımlar ve açıklamalar, ergenlerin kimlikleri hakkında geri bildirimde bulunmalarına ve geri bildirim almalarına yardımcı olmada önemli bir rol oynayan ergen arkadaşlıklarının belirleyici bir özelliğini yansıtmaktadır. Tang ve Wang (2011) yapmış olduğu çalışmada ergenlerin çevrim içi ortamlarda, tutum, beden, para, iş, duygular, kişisel, ilgi alanları, deneyimler kapsamında kendini açma davranışında bulduklarını belirtmiştir. Araştırmacılar, blog araştırmaya katılanların geniş kapsamlı açıklama risklerinin farkında olduklarını ve kişisel ve parasal konular yerine kendi ilgi ve deneyimlerini açıklama konusunda daha istekli olduklarını bulmuşlardır. Ergenler üzerinde yapılan kendini açma davranışını yapma motivasyonları içerisinde; benlik saygısı, güven, popülerliğe ihtiyaç yer almaktadır. Ayrıca, kullanıcıların gizlilik endişesi ve güven eğilimlerinin, bireylerin kişisel bilgileri açıklamaya istekli olup olmadığı konusunda önemli faktörler olduğunu tespit edilmiştir (Christofides, Muise ve Desmarais, 2011). Çevrim içi kendini açmanın sahip olabileceği birçok olumsuz sonuçlar vardır. Bunlar kimlik hırsızlığından kişisel bilgilerin istenmeyen şekilde açığa çıkmasına kadar değişebilir. Birincisi, bir kişinin kimliğini belirlemek için kişisel soruların yaygın kullanımı ile daha da güçlenen bir risktir. Ergenlerin, kendini açma davranışlarının olası sonuçlarından genellikle haberdar oldukları fakat, çoğu zaman bu bilgi üzerinde (önemli ölçüde) hareket etmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Gizliliklerinin ifşa edildiği zaman olaydan sonra gizlilik ayarlarının değiştirildiği bulunmuştur. Çevrim içi kendini açmada yaşanan deneyimlerin, kasıtsız açıklamalarla sınırlı olmadığı, aynı zamanda “zorbalık, istenmeyen iletişim ve yanlış anlamaları da içerdiği belirtilmelidir (Debatin,2009).

Kendini açma, yüz yüze bağlamlarda olduğu gibi, çevrim içi ortamlarda ilişkilerin geliştirilmesinde kilit bir faktördür. Sosyal paylaşım siteleri ve çevrim içi arkadaşlık siteleri gibi bilgisayar aracılı ortamlar, kişilerarası ilişkileri başlatmak, geliştirmek ve sürdürmek için bize çeşitli olanaklar sunar (Dindia, 2000).

Geleneksel olarak kendini açıklamanın tanımı, sözel olmayan ipuçlarını içermeyerek yalnızca benliğin kasıtlı, “sözel” ifadelerini tanımlamaktadır. Ancak, bu kendini açma tanımı çevrim içi iletişim için yeterli olmayabilir. Çevrim içi kendini açma, kendini açıklamak için kullanılan bilinçli bir mekanizma olabilen, kendinden gönderilen resimler de dahil olmak üzere sözel olmayan iletişim içerebilir. Bu, görünümünü değiştirmek için daha az fırsatın bulunduğu yüz yüze iletişimde geçerli değildir. Kendimizi fiziksel olarak hem çevrim içi hem de çevrim dışı olarak elbise,

makyaj vb. aracılığıyla değiştirebiliriz. Ancak, evrim içi ayarlarda, bir bireyin niyetine bağlı olarak, bir kişinin fiziksel görünümü paylaşilabilir veya paylaşılmayabilir.

2.3. KAVRAMLARLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.3.1.Sanal Zorbalık ile ilgili yapılan çalışmalar

Sarı (2014) yapmış olduğu çalışmada, öğrenciler açısından bakıldığında; ortaokul kademesinde sanal zorbalık yaşantılarının ne düzeyde olduğunun görülmesi ve hangi demografik değişkenlere göre gerçekleştiğinin incelenmesi ile öğretmenler açısından bakıldığında; ortaokul kademesinde görevli olanların sanal zorbalık farkındalıklarının ne düzeyde olduğunun görülmesi ve hangi demografik değişkenlere göre var olduğunun incelenmesini amaçlamıştır. İzmir ili Menemen İlçesinden elde edilen araştırmanın bulgularına göre; erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre sanal zorbalıkta bulunma, 8. sınıfların sanal zorba ve sanal zorbalığın kurbanı olma, yaşın artmasıyla sanal zorba ve sanal kurban olma, anne ve babaları lise mezunu olan öğrencilerin sanal zorbalık yapma, okuryazar olmayan babaya sahip olan öğrencilerin sanal kurban olma, evinde bilgisayarı bulunan ve cep telefonu sahibi olan öğrencilerin sanal zorba ya da sanal kurban olma eğiliminde oldukları görülmüştür.

Sarak (2012) yaptığı çalışmada, lise öğrencilerinin sanal zorbalıkta bulunma, sanal zorbalığa uğrama durumlarını ve sanal zorbalıkla ilişkili faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı araştırma desenine göre gerçekleştirilmiştir. Sanal zorbalık yapma ve sanal zorbalığa uğrama durumunun öğrencinin yaşı arttıkça arttığı saptandı. Erkek öğrencilerin, kardeş sayısı 4 ve üzerinde olanların, anne/baba eğitim seviyesi okuryazar ve altında olanların, okuldaki başarı durumu kötü olanların, internet kafeye gidenlerin, internete internet kafeden bağlananların, cep telefonundan isimsiz çağrılar bırakanların, psikiyatrik destek alanların daha fazla sanal zorbalık yaptığı ve sanal zorbalığa uğradığı bulundu. İnterneti hergün kullanan öğrencilerin haftada bir kullananlardan daha fazla sanal zorbalık yaptığı saptanmıştır.

Türkileri (2012)yapmış olduğu çalışmada, ergenlerin sanal zorbalığın nedenlerine ilişkin düşünceleri, bu davranışlarla karşılaştıklarında gösterdikleri duygusal tepkiler ve bu davranışlarla baş etmeye yönelik çözüm önerilerini niteliksel yöntemle incelemektir. Sanal zorbalığın yaygınlığı incelendiğinde örneklemin % 13.4'ünün sanal zorbalığa dahil oldukları görülmektedir. Erkekler hem daha fazla sanal zorbalığa maruz kalmakta hem de sanal zorbalık uygulamaktadırlar. Ergenlerin sanal

zorbalıkla baş etmeye ilişkin yanıtları yapıcı yöntemler, yapıcı olmayan yöntemler, kendisinin dahil olmadığı çözümler, engellemeye gerek yok, çözümü yok durdurulamaz ve belirgin bir çözüm yolu olmaması şeklinde altı kategoride toplanmıştır.

Çiftçi (2010) , yapmış olduğu araştırmada 9. sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık ve empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki olup olmadığını incelemiştir. 9. sınıf öğrencilerin sanal zorbalık ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada yapılan Kormogorov-Smirnov Testi sonucunda ölçekten elde edilen puanların normal dağılım göstermediği belirlenip öğrencilerin sanal zorbalık düzeylerinin ve empatik eğilim puanlarının; çeşitli değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için Mann Whitney-U testi ve Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, 9. sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık düzeyleri ile empatik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Kocaşahan(2012),araştırmasında, lise ve üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı ve sanal zorbalık düzeyinin belirlenmesi, bu davranışların cinsiyet, okul ve sınıf düzeyine bağlı olarak incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Araştırma bulgularına göre lise ve üniversite öğrencilerinin % 18.7 zorba, % 13.1 kurban ve % 7.9 zorba/kurban olmak üzere toplam % 39.7'si akran zorbalığına dahil olmuştur. Yine bu katılımcıların % 30.1'i, 12.3'ü sanal zorba, % 11.7'si sanal kurban ve %6.1'i sanal zorba/kurban olarak sanal zorbalık olaylarına dahil olmaktadır. Lise öğrencileri arasında akran zorbalığı oranı % 56.7 iken üniversite öğrencilerinde bu oran %12.8 olarak görülmektedir. Lise öğrencilerinin tüm akran zorbalığı statülerinde (zorba, kurban, zorba/kurban) üniversite öğrencilerinden daha sık yer aldığı görülmektedir. Üniversite öğrencileri (% 10.6 sanal zorba, %15.4 sanal kurban) lise öğrencilerinden (% 13.5 sanal zorba, %9.4 sanal kurban) daha az sanal zorbalık yapmakta, daha fazla sanal zorbalık kurbanı olmaktadır. Cinsiyete göre yapılan incelemelere göre erkeklerin kızlardan daha fazla akran zorbalığı (% 17.7 kız, % 53.5 erkek) ve sanal zorbalık (% 17.5 kız, % 44.8 erkek) olaylarına dahil olduğu görülmektedir. Erkek öğrenciler akran zorbalığı olaylarına zorba, kurban ya da zorba/kurban statülerine kız öğrencilerden daha sık dahil olmaktadır. Akran zorbalığı yapma cinsiyete bağlı farklılık gösterirken, akran zorbalığına kurban olma cinsiyetten bağımsızdır. Sanal zorbalık yapma ve sanal zorbalık kurban olma cinsiyetle ilişkilidir. Erkek öğrencilerin

sanal zorba, sanal kurban ve sanal zorba/kurban olma sıklığı kız öğrencilerden daha fazladır.

2.3.2.Kendini Açma ile ilgili yapılan çalışmalar

Derin (2016), çalışmasında, çevrim içi ağlardan biri olan Facebook'u kullanmayan bireylerin yalnızlık algıları, kendini açma biçimleri ve etkileşim kaygıları ile bu kişilerin Facebook kullanıcısı olmamaları arasında belirli bir ilişki olup olmadığını incelemektedir. Çalışmanın bulgularına göre Facebook çevrim içi ağını kullanmayan katılımcılar, Facebook'u kendileri açısından bir iletişim aracı, başkaları açısından bir sergileme ortamı olarak görmektedirler. Katılımcılar çevrim içi ağlardaki iletişimin ve ilişkilerin yapısını samimi bulmamakta, yüz yüze iletişime önem vermekte ve sosyal ağlarının iletişim yapısından tatmin olduklarından ötürü Facebook kullanmamaktadırlar. Katılımcıların yalnızlık algılamadıkları tespit edilmiş olup, sahip oldukları doyum sağlayan ilişkileri içerisinde genelde kendilerini rahatlıkla açtıkları ve günlük hayatlarını etkileyebilecek derecede etkileşim kaygısı deneyimlemedikleri ortaya çıkmıştır.

Erdost (2004) yapmış olduğu çalışmada, internet ortamında iletişimin kişilerarası ilişkilerde güven ve kendini açma gibi iki önemli kavram üzerindeki etkilerine ışık tutmayı amaçlamıştır. İnternet ortamında iletişimin yüz yüze iletişimden, ilişkilerin kurulması, geliştirilmesi ve sürdürülmesinde anahtar role sahip güven ve kendini açma kavramları bağlamında ne ölçüde farklılaştığı veya yüz yüze iletişime ne ölçüde benzediği araştırılmıştır. Yüz yüze iletişim söz konusu olduğunda ilişkide yakınlık açısından daha yüksek değerler elde edilmiş ve kişilerin kendilerini açma ölçümleri güven ölçümlerine oranla daha yüksek bulunmuştur. İletişim ortamı ve ilişkide yakınlık açısından aynı zamanda etkileşim saptanmıştır. Yüz yüze iletişimde, kişilerin güven ve kendilerini açma puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamışken, İnternet ortamında iletişimden elde edilen güven puanları, kendini açma puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Buna ek olarak, sonuçlar, hem güven puanlarının hem de kişilerin kendilerini açma puanlarının İnternet ortamında iletişimde, yüz yüze iletişime oranla anlamlı derecede düşük olduğunu göstermektedir.

Kantürk (2014) yaptığı çalışmada, annenin istismar yaşantısı, depresyon düzeyi, sosyo-demografik özellikler ve kendini açma arasında anlamlı ilişkiler olup olmadığı araştırılmıştır. Benzer şekilde, çocuğun istismar yaşantısı ve depresyon düzeyinde, annenin istismar yaşantısı, demografik özellikler, kendini açma ve anne-baba tutumlarının arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre annelerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları ve depresyon düzeylerinin sosyo-demografik değişkenler açısından karşılaştırılmasında; annelerin çalışıp çalışmama durumu ve eğitim seviyelerine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ailenin gelir seviyesi değişkeni açısından annelerin çocukluk dönemi duygusal istismar, ihmal ve fiziksel istismar yaşantıları değişmektedir. Annelerin, kendilerini çok üzen bir olay karşısında kendilerine yakın gördükleri kişilerle konuşmak isteyip istememeleri değişkeni açısından istismar yaşantıları farklılaşmamakta fakat depresyon düzeyi farklılaşmaktadır. Çocukların istismar yaşantıları ve depresyon düzeylerinin sosyo-demografik değişkenler açısından karşılaştırılmasında; annelerin çalışma durumu, eğitim seviyeleri ve ailede psikolojik problemi olan birinin varlığı açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Gürsoy (2014), yaptığı çalışmada, profesyonel psikolojik yardım alma deneyimine göre, sosyal damgalanma, kendini damgalama, kendini açma, benlik saygısı ve cinsiyet değişkenlerinin, üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını ne derece yordadıklarının incelenmesidir. Verilerin analizinde çoklu ve adimsal regresyon analizi yöntemleri kullanılmış ve tüm veriler .01 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Toplam örneklem ve profesyonel psikolojik yardım alma deneyimi olmayan örneklem grubu için yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre sırasıyla kendini damgalama, sosyal damgalanma, kendini açma ve cinsiyet değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını anlamlı düzeyde yordadıkları belirlenmiştir. Diğer yandan, profesyonel psikolojik yardım alma deneyimi olan örneklem grubu için yapılan analizler sonucunda sadece sosyal damgalanma ve kendini damgalama değişkenlerinin öğrencilerin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını anlamlı düzeyde yordadığı ancak kendini açma, benlik saygısı ve cinsiyet değişkenlerinin, bu öğrencilerin psikolojik yardım aramaya yönelik tutumları üzerinde bir katkısı olmadığı belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma gurubu, veri toplama araçlarının psikometrik ve yapısal özellikleri, veri toplama ve analiz süreçlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Çalışmada, nicel araştırma deseninden betimsel tarama modeline başvurulmuştur. Betimsel tarama modeli; geçmişte veya içinde bulunduğumuz dönemde de varlığını devam ettiren durumu olduğu gibi yansıtmayı amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2006).

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Ayazağa Anadolu İmam Hatip Lisesi (İstanbul / Sarıyer), Hendek Anadolu Lisesi (Sakarya / Hendek), Bursa Atatürk Anadolu Lisesi (Bursa / Osmangazi) okulları içerisinde 9.sınıf,10.sınıf,11. Sınıf ve 12. Sınıflarında yer alan 326 kız, 393 erkek olmak üzere toplamda 719 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin sınıf düzeylerine bakıldığında ise, 242'si (%33.7) 9.sınıf, 136'sı (%18.9) 10.sınıf, 174'ü 11.sınıf (%24.2) ve 167'si (%23.2) 12.sınıf olarak tespit edilmiştir. Tablo 1'de katılımcıların demografik özellikleri verilmiştir.

Tablo 1: Örneklemin demografik özellikleri

Değişken	Sayı	Yüzde
Cinsiyet		
Erkek	393	45.3
Kız	326	54.7
Sınıf Düzeyi		
9.sınıf	242	33.7
10.sınıf	136	18.9
11.sınıf	174	24.2
12.sınıf	167	23.2
Anne Baba genel tutumunu		
Koruyucu	445	61.9
Baskıcı/Otoriter	113	15.7
İlgisiz	42	5.8
Demokratik	119	16.6
Aile Gelir Düzeyi		
Alt gelir grubu	53	7.4
Orta gelir grubu	603	83.9
Üst gelir grubu	63	8.8
Toplam		100

3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın veri toplama sürecinde genel ve psikometrik özellikleri verilen Kişisel Bilgi Formu, Sanal Zorbalık Ölçeği (SZÖ) ve Kendini Açma Ölçeği (EDÖ) kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

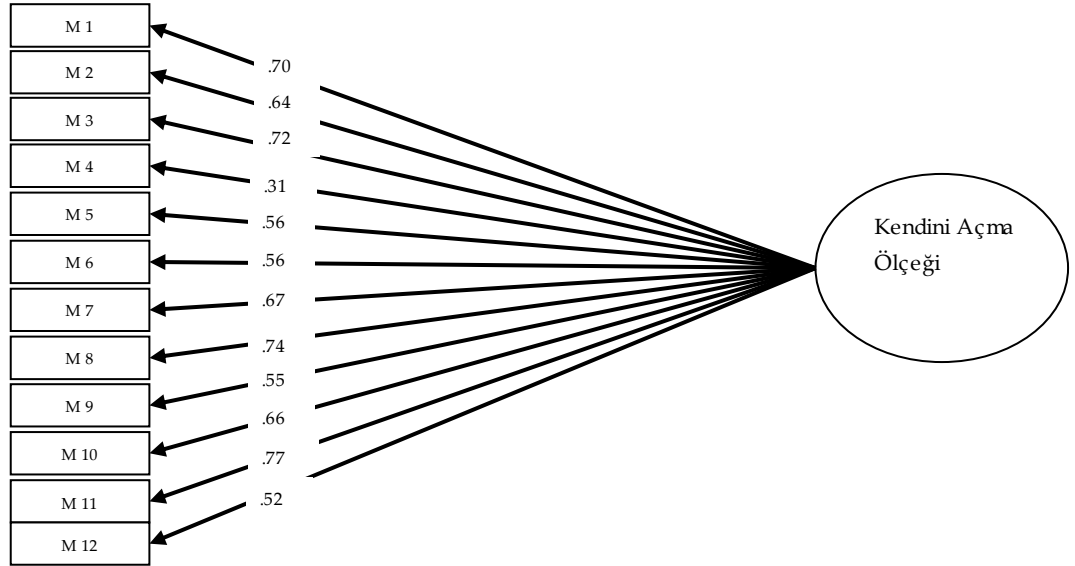
Bu form, çalışmada öğrenciler tarafından kendi bilgilerini paylaştıkları ve öğrencilerin demografik özellikleri hakkında fikir sahibi olunması amacıyla, araştırmacı tarafından alan yazısı incelenerek hazırlanmıştır (Ek-1). Katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyleri, genel aile genel tutumu ve aile gelir düzeyine ilişkin bilgilere ulaşmak amacıyla bu form kullanılmıştır.

Kendini Açma Ölçeği

Kahn ve Hessling tarafından geliştirilen Kendini Açma Ölçeğinin (KAÖ) Türkçeye uyarlanma çalışmasında ölçeğin Türkçe formu 333 lise öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Ölçek uyarlama çalışması kapsamında, güvenilirlik, madde analizi düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonu ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Ölçek için yapılan doğrulayıcı faktör analizinde tek boyutlu modelin iyi uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2=116.05$, $sd=50$, $p=0.00$, $RMSEA=.063$, $NFI=.97$, $NNFI=.97$, $CFI=.98$, $IFI=.98$, $RFI=.95$, $GFI=.94$, ve $SRMR=.45$). Ölçeğin güvenilirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda, Kendini Açma Ölçeğinin Türkçe Formunun uygulandığı örneklem grubunda geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Arslan, 2017). Araştırma kapsamında ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach alfa) .65 olarak bulunmuştur.

Tablo 2. Kendini Açma Ölçeği madde toplam korelasyonları

Madde N	<i>r_{jx}</i>	Madde N	<i>r_{jx}</i>
1	.635	7	.683
2	.573	8	.575
3	.616	9	.659
4	.348	10	.460
5	.589	11	.679
6	.591	12	.505

Şekil 1. Kendini Açma Ölçeği Yapısal Eşitlik Modellemesi

Kendini açma ölçeğinin maddeleri Tablo 3' de yer almaktadır.

Tablo 3. Kendini Açma ölçeği maddeleri

Kendini Açma Ölçeği	
1	Kendimi üzgün hissettiğim zaman, genellikle arkadaşlarımla üzüntümü paylaşıyorum
2	Genellikle sorunlarım hakkında konuşmamayı tercih ederim
3	Başıma kötü bir şey geldiğinde, genellikle konuşmak için birini ararım
4	Genellikle beni üzen konular hakkında tartışmaya girmem
5	Kendimi üzgün yâda depresyonda hissettiğimde, bu duygularımı içimde tutarım
6	Sorunlarım hakkında konuşacak birilerini bulmaya çalışırım
7	Kendimi kötü hissettiğimde, arkadaşlarımla bu konuyu konuşurum.
8	Kötü bir gün geçirdiğimde, en son isteyeceğim şey bu konuyu konuşmaktır
9	Sorunum olduğu zaman, nadiren bu sorunumu paylaşacak insanlar ararım
10	Stresli olduğum zaman, bunu kimseye söylemem
11	Kendimi kötü hissettiğim zaman, genellikle bu konuyu konuşmak için birilerini ararım
12	Beni rahatsız eden düşüncelerimi diğer insanlara söylemeye istekliyimdir

Kendini açma ölçeği maddelerinin betimsel istatistikleri Tablo 4’ de yer almaktadır.

Tablo 4: Kendini açma ölçek maddelerinin betimsel istatistikleri

	Ortalama		Standart		Skewness	Kurtosis		
	İstatistik	Std. Hata	S. İstatistik	Varyans İstatistik		Std. hata	Std. hata	
A1	3,42	,043	1,142	1,304	-,437	,092	-,578	,183
A2	2,95	,045	1,194	1,426	-,031	,091	-,853	,183
A3	3,36	,044	1,182	1,397	-,463	,091	-,620	,182
A4	3,04	,048	1,270	1,613	-,058	,092	-,976	,184
A5	3,18	,048	1,282	1,644	-,184	,091	-1,007	,182
A6	3,20	,045	1,201	1,442	-,286	,092	-,818	,183
A7	3,37	,042	1,117	1,248	-,432	,091	-,499	,183
A8	3,07	,048	1,278	1,633	,060	,091	-1,057	,182
A9	3,04	,044	1,173	1,375	-,176	,092	-,860	,183
A10	2,74	,045	1,214	1,474	,285	,091	-,849	,183
A11	3,16	,045	1,206	1,453	-,190	,091	-,906	,183
A12	3,10	,045	1,210	1,465	-,127	,091	-,869	,182

Ergenlerde Sanal Zorbalık Ölçeği

Álvarez-García, Barreiro-Collazo, Núñez, ve Dobarro (2016) tarafından geliştirilen ergenlerde sanal zorbalık ölçeği araştırmacı tarafından Türkçe uyarlaması yapılmıştır. Ölçek uyarlama çalışması kapsamında, güvenilirlik, madde analizi düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonu ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach alfa) .89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin açılmayıcı faktör analizi sonucunda, Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği .92 bulunmuştur. Ölçeğin üç faktörlü yapısının toplam varyansı açıklaması % 57 olarak bulunmuştur. Açılanan toplam varyans oranları Tablo 5 de yer almaktadır.

Tablo 5: Açıklanan Toplam Varyans

Bileşen	Başlangıç özdeğerleri			Kare Yüklerin Ekstraksiyon Toplamları		
	Toplam	Varyans	Birikimli %	Toplam	Varyans	Birikimli %
1	6,457	43,043	43,043	6,457	43,043	43,043
2	1,229	8,193	51,237	1,229	8,193	51,237
3	,960	6,399	57,635	,960	6,399	57,635
4	,851	5,672	63,308			
5	,745	4,968	68,276			
6	,651	4,337	72,613			
7	,617	4,115	76,728			
8	,602	4,015	80,743			
9	,561	3,743	84,486			
10	,464	3,094	87,581			
11	,450	3,000	90,581			
12	,423	2,820	93,401			
13	,365	2,430	95,831			
14	,329	2,191	98,023			
15	,297	1,977	100,000			

Ölçek için yapılan doğrulayıcı faktör analizinde üç boyutlu modelin iyi uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2=600.31$, $sd=87$, $p=0.00$, $RMSEA=.085$, $NFI=.95$, $NNFI=.95$, $CFI=.96$, $IFI=.96$, $RFI=.94$, $GFI=.91$, ve $SRMR=.30$). Yapılan analiz sonucunda, ergenlerde sanal zorbalık ölçeği Türkçe Formunun uygulandığı örneklem grubunda geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin madde toplam korelasyonları (Tablo 5) ve yapısal eşitlik modellemesine yönelik (Şekil 2) bulgular sunulmuştur.

Tablo 6: Ergenlerde sanal zorbalık ölçeği madde toplam korelasyonları

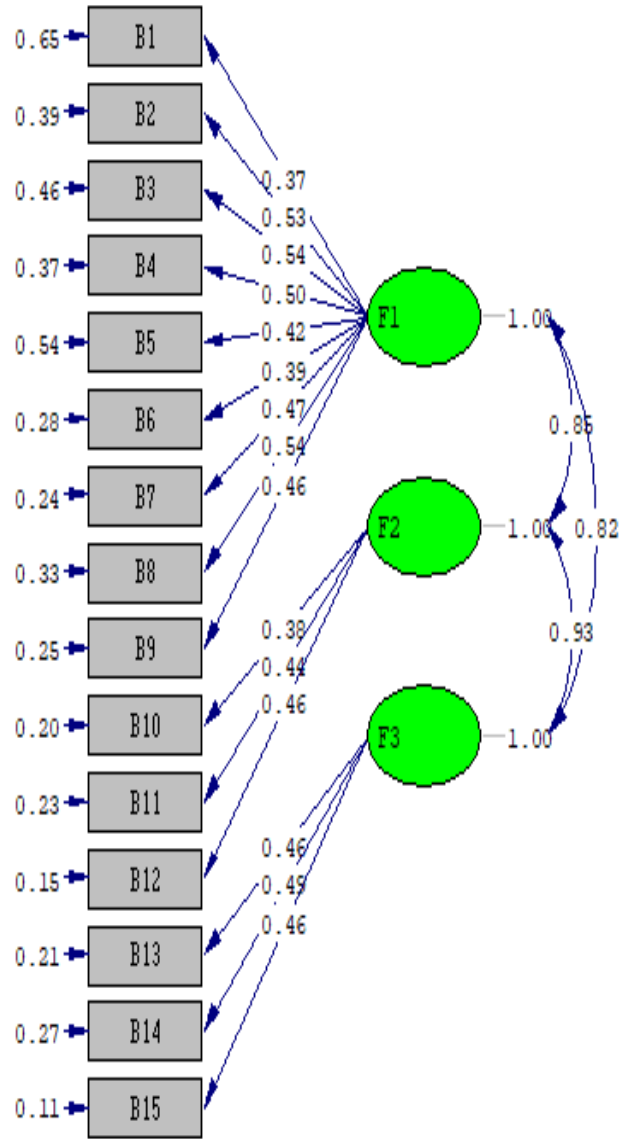
Madde N	<i>r_{jx}</i>	Madde N	<i>r_{jx}</i>	Madde N	<i>r_{jx}</i>
1	.37	7	.65	13	.61
2	.58	8	.63	14	.60
3	.57	9	.64	15	.65
4	.61	10	.56		
5	.46	11	.60		
6	.54	12	.64		

Sanal Zorbalık ölçek maddeleri Tablo 6 da yer almaktadır.

Tablo 7:Sanal zorbalık ölçek maddeleri

1	Hiçbirşey yapmadığı halde sosyal medya (Facebook,Instagram, Twitter) hesaplarımda olan bir arkadaşımı sildim
2	Birini kızdırmak için tanıdığım birini telefonda aradım; telefonu açtığında cevap vermedim
3	Birini kızdırmak için telefonda aramalar yaptım
4	Sosyal medyada (Facebook,Instagram, Twitter) rahatsız edici ya da hakaret içerecek şekilde biriyle alay ettim.
5	Birisine telefonumdan mesaj atarak hakaret ettim.
6	Bir forumda veya sosyal medyada (Facebook,Instagram, Twitter) başkasının ihraç edilmesine yol açan yanlış bir şikayet yaptım
7	Sosyal ağlarda birini görmezden gelmek (üzmek için) için diğer insanlarla birlikte çalıştım.
8	Birisini tehdit etmek veya korkutmak için gizli arama yaptım.
9	Sosyal medyada (Facebook,Instagram, Twitter) birine ait dedikodu yayınladım
10	Olumsuz içerikli fotoğraflar veya video kayıtlarını alarak bunları bir cep telefonu veya internet üzerinden paylaştım
11	Arkadaşım yapmak istemediği işleri yaptırmak için resimlerini paylaşmak ile tehdit ettim
12	Arkadaşımın iznini almadan internette onu rahatsız edici paylaşımlarda bulundum
13	İnternetteki bir başkasının yerine geçerek onun adıyla yorumlar gönderdim.
14	Sosyal medya hesaplarında (Facebook, Instagram, Twitter) sahte hesap açarak diğer insanlara hakaret veya alay ettim
15	Arkadaşımın şifresini alarak başımı belaya sokmak için tanıdığımız bir arkadaşımıza kötü içerikli mesajlar yolladım.

Şekil 2. Ergenlerde Sanal Zorbalık Ölçeği Yapısal Eşitlik Modellemesi

Chi-Square=600.31, df=87, P-value=0.00000, RMSEA=0.085

Sanal zorbalık ölçek maddeleri

Sanal zorbalık ölçeğinin maddelerinin betimsel istatistik sonuçları Tablo 8 de yer almaktadır.

Tablo 8: Sanal zorbalık ölçeğinin betimsel istatistikleri

	Ortalama		Std. Deviation		Varyans		Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Std. hata	İstatistik	İstatistik	İstatistik	İstatistik	Std. hata	İstatistik	Std. hata	
B1	1,76	,033	,876	,768	1,104	,091	,566	,182		
B2	1,46	,030	,793	,628	1,815	,091	2,614	,182		
B3	1,56	,032	,848	,719	1,561	,092	1,736	,183		
B4	1,38	,029	,781	,609	2,276	,091	4,605	,182		
B5	1,53	,032	,847	,718	1,648	,091	1,987	,182		
B6	1,26	,024	,650	,423	2,667	,091	6,668	,182		
B7	1,30	,023	,628	,394	2,355	,091	5,615	,182		
B8	1,37	,029	,769	,591	2,204	,091	4,044	,183		
B9	1,23	,025	,660	,436	3,140	,091	9,318	,183		
B10	1,17	,021	,565	,319	3,744	,091	13,984	,182		
B11	1,22	,023	,613	,375	3,152	,091	10,021	,182		
B12	1,19	,021	,574	,330	3,401	,091	11,569	,183		
B13	1,24	,023	,623	,388	2,932	,091	8,642	,182		
B14	1,28	,025	,678	,459	2,670	,091	6,622	,182		
B15	1,13	,019	,507	,257	4,403	,091	19,599	,182		

Çalışmadan elde edilen verilerin özetlenmesinde kullanılan tanımlayıcı istatistikler Tablo 9 da yer almaktadır. Sayısal değişkenlerin normallik testi *Kolmogorov Smirnov testi* ile kontrol edilmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırılmalarında sayısal değişkenlerin normal dağılım göstermediği durumlarda Mann Whitney U-Testi kullanılmıştır. Bağımsız ikiden fazla grup için sayısal değişkenlerin normal dağılım gösterdiği durumlarda *Kruskal-Wallis testi* kullanılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS programı ile yapılmış ve istatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 (p-value) olarak dikkate alınmıştır.

Tablo 9: Kendini Açma değişkeni için Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov ^a			
	İstatistik	df	Sig.	Sig.
Kendini Açma	,070	719	,000	,000

Tablo 9 da görüldüğü üzere, kendini açma ölçeğinden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan -Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda dağılımın normal dağılımdan farklılığı anlamlı bulunmuştur (p <.05).

Tablo 10 : Kendini Açma değişkenine yönelik toplam puan Betimsel istatistikleri

	İstatistik	Std. hata
kat	Ortalama	37,3533
<hr/>		
	95% Confidence Interval for Lower Bound Mean	37,0154
	Upper Bound	37,6912
	5% Trimmed ortalama	37,3216
	Medyan	37,0000
	Varyans	21,298
	Std. sapma	4,61502
	Minimum	12,00
	Maksimum	52,00
	Range	40,00
	Interquartile Range	5,00

Sanal Zorbalık değişkeni için *sayı ve yüzde değerleri* tabloda özetlenmiştir. Sayısal değişkenlerin normallik testi *Kolmogrov Smirnov testi* ile kontrol edilmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırılmalarında sayısal değişkenlerin normal dağılım göstermediği durumlarda Mann Whitney U-Testi kullanılmıştır. Bağımsız ikiden fazla grup için sayısal değişkenlerin normal dağılım gösterdiği durumlarda *Kruskal-Wallis testi* kullanılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS programı ile yapılmış ve istatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 (p-value) olarak dikkate alınmıştır.

Tablo 11: Sanal Zorbalık ölçeğinin Normallik testi

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
szt	,213	719	,000	,749	719	,000

Tablo 11 de görüldüğü üzere, sanal zorbalık ölçeğinden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan -Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda dağılımın normal dağılımdan farklılığı anlamlı bulunmuştur ($p < .05$)

Tablo 12: Sanal zorbalık ölçeğinin toplam puan betimsel istatistikleri

		İstatistik	Standart S.H.
		szt	Ortalama
	95% Güven aralığı	19,5487	
	Ortalama	20,4680	
	Üst sınır	20,4680	
	5% Trimmed Mean	19,1987	
	Medyan	18,0000	
	Varyans	39,415	
	Standart S.	6,27813	
	Minimum	15,00	
	Maksimum	60,00	
	Ranj	45,00	
	Interquartile Range	6,00	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın nicel verilerinin analizlerine yer verilmiştir

4.1 Araştırmanın Nicel Boyutuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda yapılan istatistiksel analizlerin ayrıntılı olarak sonuçlarına ve yorumlarına yer verilmiştir.

Ergenlerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeyleri arasında ilişki olup olmadığına ilişkin analiz sonuçları Tablo 13 de yer almaktadır.

Tablo 13: Sanal zorbalık ve kendini açma değişkenlerin ilişki tablosu

		kat	szt	sz1	sz2	sz3
Kendi ni açma	Pearson	1	-,203**	-,215**	-,157**	-,097**
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,010
	N	719	719	719	719	719
Sanal zorbal ık topla mpua n	Pearson	-,203**	1	,953**	,768**	,777**
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000
	N	719	719	719	719	719
sz1	Pearson	-,215**	,953**	1	,597**	,599**
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,000
	N	719	719	719	719	719
sz2	Pearson	-,157**	,768**	,597**	1	,610**
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000
	N	719	719	719	719	719
sz3	Pearson	-,097**	,777**	,599**	,610**	1
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)	,010	,000	,000	,000	
	N	719	719	719	719	719

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 13 incelendiğinde, ergenlerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p = -,203^{**}$). Ergenlerin sanal zorbalık alt ölçekleri puanlarının kendini açma düzeyleri ile de negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Sanal Zorbalık Değişkenine İlişkin Bulgular

4.1.1 Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sanal Zorbalık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ergenlerin sanal zorbalık değişkenine yönelik betimsel istatistikleri Tablo 14 de verilmiştir.

Tablo 14: Sanal zorbalık toplam puan betimsel istatistikler

	N	Ortalama	Std. sapma	Minimum	Maksimum
Sanal zorbalık	719	20,0083	6,27813	15,00	60,00

Araştırmaya katılan ergenlerin sanal zorbalık ölçeği ortalama puanı 20 bulunmuştur. Sanal zorbalık ölçeği ortalama puanlarının standart sapması 6.2 bulunmuştur.

Tablo 15: . Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sanal Zorbalık Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U-Testi tablosu

Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top	MW U	W	Z	p	
Sanal Zorbalık	Kız	326	394,8	128729	5268	130110	-4.13	,00
	Erkek	393	331,0	130110				

Analiz sonucunda Tablo 15 de, ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında kız öğrencilerin lehine istatistiksel açıdan $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

4.1.2 Ergenlerin Sınıf Değişkenine Göre Sanal Zorbalık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ergenlerin sanal zorbalık ölçeği sınıf değişkenine göre betimsel sonuçları Tablo 16 da verilmiştir.

Tablo 16: Ergenlerin sanal zorbalık ölçeği sınıf değişkenine betimsel istatistikler

Sınıf değişkeni	N	Ortalama	Standart sapma	Standart sapma hatası	% 95 Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
					Alt sınır	Üst sınır		
9,0	242	20,2397	7,00151	,45007	19,353	21,1263	15,00	60,00
10,0	136	19,5956	6,40761	,54945	18,508	20,6822	15,00	45,00
11,0	174	19,9943	5,46930	,41463	19,175	20,8126	15,00	41,00
12,0	167	20,0240	5,87618	,45471	19,126	20,9217	15,00	49,00
Toplam	719	20,0083	6,27813	,23413	19,548	20,4680	15,00	60,00

Ergenlerin sanal zorbalık ölçeği sınıf değişkenine göre betimsel sonuçları; dokuzuncu sınıf öğrencilerinin ortalamaları 20.2; onuncu sınıf öğrencilerinin ortalamaları 19.5; onbirinci sınıf öğrencilerinin ortalamaları 19.9; onikinci sınıf öğrencilerinin ortalamaları 20.0 olarak bulunmuştur.

Ergenlerin sanal zorbalık ölçeği sınıf değişkeni açısından analiz sonuçları Tablo 17 de verilmiştir.

Tablo 17: Kruskal-Wallis Testi sonucu

	N	Sıra Ort.	<i>Kruskal Wallis Testi</i>		
			<i>KiKare</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
9. Sınıf	242	365.7			
10. Sınıf	136	322.3			
11. Sınıf	174	376.5	5.9	3	.114
12. Sınıf	167	365.1			

Analiz sonucunda gruplar arasında sanal zorbalık ölçeği sınıf değişkeni istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

4.1.2 Ergenlerin Aile genel Tutumu Değişkenine Göre Sanal Zorbalık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 18: Ergenlerin Aile genel Tutumu Değişkenine Göre Sanal Zorbalık *Kruskal Wallis Testi sonuçları*

	N	Sıra Ort.	<i>Kruskal Wallis Testi</i>		
			<i>KiKare</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Koruyucu	445	339			
Baskıcı	113	438			
İlgisiz	42	410	24.2	3	.00
Demokratik	119	344			

Analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varsyanların eşit olmadığı durumlarda kullanılan Tamhane testi sonuçları ve betimsel istatistik sonuçları Tablo 19 da yer almaktadır.

Tablo 19: Ergenlerin Aile genel Tutumu Değişkenine açısından Sanal zorbalık düzeyleri

Aile tutumu	N	Ortalama	Standart sapma	Standart sapma hatası	% 95 Aralığı	Güven		Minimum	Maksimum
						Alt sınır	Üst sınır		
Koruyucu	445	19,5236	5,99831	,28435	18,9648	20,0824	15,00	60,00	
Baskıcı/Otoriter	113	22,2832	7,12198	,66998	20,9557	23,6107	15,00	49,00	
İlgisiz	42	20,5952	6,12097	,94449	18,6878	22,5027	15,00	45,00	
Demokratik	119	19,4538	6,08380	,55770	18,3494	20,5582	15,00	60,00	
Toplam	719	20,0083	6,27813	,23413	19,5487	20,4680	15,00	60,00	

Ergenlerin aile genel tutumu değişkenine açısından sanal zorbalık ortalamaları; koruyucu aile tutumu 19.5; baskıcı /otoriter aile tutumu 22.2; ilgisiz aile tutumu 20.5; demokratik aile tutumu 19.4 olarak bulunmuştur.

Tablo 20: Ergenlerin Aile genel Tutumu Değişkenine açısından Sanal zorbalık düzeyleri Tamhane testi sonuçları

Aile genel Tutumu Değişkenine	Ortalama farkı (I-J)	Standart sapma hatası	Sig.	% 95 Güven Aralığı		
				Alt Sınır Sınır	Üst Sınır	
1	2	-2,75959*	,72782	,001	-4,6993	-,8198
	3	-1,07164	,98636	,864	-3,7764	1,6331
	4	,06981	,62601	1,000	-1,5951	1,7348
2	1	2,75959*	,72782	,001	,8198	4,6993
	3	1,68795	1,15798	,619	-1,4315	4,8074
	4	2,82940*	,87172	,008	,5151	5,1437
3	1	1,07164	,98636	,864	-1,6331	3,7764
	2	-1,68795	1,15798	,619	-4,8074	1,4315
	4	1,14146	1,09685	,884	-1,8264	4,1093
4	1	-,06981	,62601	1,000	-1,7348	1,5951
	2	-2,82940*	,87172	,008	-5,1437	-,5151
	3	-1,14146	1,09685	,884	-4,1093	1,8264

1=Koruyucu Aile 2=Baskıcı/Otoriter Aile 3=İlgisiz Aile 4=Demokratik Aile * Ortalama fark 0.05 seviyesinde anlamlıdır.

Tablo 20 incelendiğinde ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, aile tutumu düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılığın Baskıcı (2)-Koruyucu (1) aile tutumu ile Baskıcı (2)- Demokratik (4) aile tutumları arasında

olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Baskıcı aile sıra ortalamalarının istatistiki anlamda yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 21: Ergenlerin Sanal Zorbalık Düzeylerine Göre Aile Gelir Değişkenine İlişkin Bulgular

		Sıra		<i>Kruskal Wallis Testi</i>		
		<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>KiKare</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Aile Genel Tutumu	Alt gelir	53	366	7.79	2	.020
	Orta gelir	603	352			
	Üst gelir	63	428			

Analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların eşit olmadığı durumlarda kullanılan Tamhane testi sonuçları Tablo 22 de yer almaktadır.

Tablo 22: Ergenlerin Sanal Zorbalık Düzeylerine Göre Aile Gelir Değişkenine İlişkin Betimsel bulgular

Aile gelir düzeyi	N	Ortalama	Standart sapma	Standart sapma hatası	% 95 Güven Aralığı	Güven Minimum Maksimum		
						Alt Sınır	Üst Sınır	
Altgelir	53	19,9623	6,06998	,83378	18,2892	21,6354	15,00	45,00
Orta gelir	603	19,7479	6,08299	,24772	19,2614	20,2344	15,00	60,00
Yüksek gelir	63	22,5397	7,68708	,96848	20,6037	24,4756	15,00	49,00
Toplam	719	20,0083	6,27813	,23413	19,5487	20,4680	15,00	60,00

Tablo 22 incelendiğinde ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, aile gelir düzeyi değişkenine göre ; alt gelir düzeyi sanal zorbalık puan ortalamaları 19.9; orta gelir düzeyi sanal zorbalık puan ortalamaları 19.7; yüksek gelir düzeyi sanal zorbalık puan ortalamaları 22.5 olarak bulunmuştur.

Tablo 23: Ergenlerin Sanal Zorbalık Düzeylerine Göre Aile Gelir Değişkenine İlişkin Tamhane testi sonuçları

Aile gelir düzeyi		Ortalama farklılıkları	Standart sapma hatası	Sig.	% 95 Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
1	2	,21434	,86980	,993	-1,9205	2,3492
	3	-2,57742	1,27794	,132	-5,6745	,5196
2	1	-,21434	,86980	,993	-2,3492	1,9205
	3	-2,79176*	,99966	,020	-5,2368	-,3467
3	1	2,57742	1,27794	,132	-,5196	5,6745
	2	2,79176*	,99966	,020	,3467	5,2368

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlı. 1= Altgelir; 2= Orta gelir ; 3=Yüksek gelir

Tablo 23 incelendiğinde ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılığın Yüksek gelir düzeyine sahip aileye sahip ergenler ile (3)-Orta gelir düzeyine sahip ergenlerin aileleri (2) arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yüksek aile gelir düzeyine sahip ergenlerin sıra ortalamalarının istatistiki anlamda yüksek olduğu bulunmuştur.

4.1.3.Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sanal Zorbalık Alt Boyutları Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 24: Kişiselleştirme alt boyutuna ilişkin bulgular

Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top	MW U	W	Z	p	
Kişiselleştirme	Kız	326	372	121447	59971	137392	-1.9	0.56
	Erkek	393	349					

Analiz sonucunda gruplar arasında kişiselleştirme alt boyutuna istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Ergenlerin görsel sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin sınıf düzeyi değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 25 de verilmiştir.

Tablo 25 : Görsel Sanal zorbalık alt ölçeğine ilişkin *Kruskal Wallis Testi sonuçları*

	N	Sıra Ort.	<i>Kruskal Wallis Testi</i>			
			KiKare	Sd	p	
Görsel Sanal zorbalık	9. Sınıf	242	361	.05	3	.99
	10. Sınıf	136	360			
	11. Sınıf	174	359			
	12. Sınıf	167	357			

Analiz sonucunda gruplar arasında sınıf değişkeni görsel sanal zorbalık alt boyutuna istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Ergenlerin sözlü sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin cinsiyet değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 26 da verilmiştir.

Tablo 26: Sözlü sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin bulgular

Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top	MW U	W	Z	p
Sözlü Sanal Zorbalık	Kız	326	393	128156			
					53262	130683	-3.93
	Erkek	393	332	130683			.00

Analiz sonucunda gruplar arasında kız öğrencilerin lehine istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Ergenlerin sözlü sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin sınıf düzeyi değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 27 de verilmiştir.

Tablo 27: Sözlü sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin Kruskal Wallis Testi bulguları

	N	Sıra Ort.	<i>Kruskal Wallis Testi</i>			
			<i>KiKare</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>	
Sözlü Sanal zorbalık	9. Sınıf	242	366			
	10. Sınıf	136	323			
	11. Sınıf	174	378	5.8	3	.12
	12. Sınıf	167	361			

Analiz sonucunda sözlü sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin sınıf düzeyi değişkeni gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Ergenlerin sözlü sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin aile tutumu değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 28 de verilmiştir.

Tablo 28: Sözlü Sanal Zorbalık alt boyutuna ilişkin aile tutumuna ilişkin bulgular

		N	Sıra Ort.	<i>Kruskal Wallis Testi</i>		
				<i>KiKare</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Sözlü Sanal Zorbalık	Koruyucu	445	337	24.6	3	.00
	Baskıcı	113	439			
	İlgisiz	42	419			
	Demokratik	119	351			

Analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varsyanların eşit olmadığı durumlarda kullanılan Tamhane testi sonuçları ve betimsel istatistik sonuçları Tablo 29 da yer almaktadır.

Tablo 29: Ergenlerin Sözlü Sanal Zorbalık Ölçeğinden Almış Oldukları Puanların Aile Tutumu Düzeyi Değişkenine Göre Tamhane sonuçları

Aile tutum düzeyi		Ortalama Farkı	Standart sapma hatası	Sig.	% 95 Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
1	2	-2,11538*	,51688	,000	-3,4934	-,7374
	3	-,75993	,58966	,744	-2,3732	,8534
	4	-,06385	,41590	1,000	-1,1697	1,0420
2	1	2,11538*	,51688	,000	,7374	3,4934
	3	1,35546	,73449	,344	-,6147	3,3256
	4	2,05154*	,60395	,005	,4476	3,6555
3	1	,75993	,58966	,744	-,8534	2,3732
	2	-1,35546	,73449	,344	-3,3256	,6147
	4	,69608	,66730	,882	-1,1045	2,4966
4	1	,06385	,41590	1,000	-1,0420	1,1697
	2	-2,05154*	,60395	,005	-3,6555	-,4476
	3	-,69608	,66730	,882	-2,4966	1,1045

*Ortalama fark 0.05 düzeyinde anlamlı. 1= Koruyucu aile tutumu, 2= Baskıcı aile tutumu, 3= İlgisiz aile tutumu, 4=Demokratik aile tutumu

Tablo 30 incelendiğinde ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, aile tutumu düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılığın Baskıcı (2)-Koruyucu (1) aile tutumu ile Baskıcı (2)- Demokratik (4) aile tutumları arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Baskıcı aile sıra ortalamalarının istatistiki anlamda yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 30: Görsel Sanal zorbalık alt boyutuna ilişkin bulgular

Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top	MW U	W	Z	p	
Görsel Sanal Zorbalık	Kız	326	389	126936	54483	131904	-4.60	.00
	Erkek	393	335	131904				

Analiz sonucunda ergenlerin görsel sanal zorbalık sıra ortalamalarının gruplar arasında kız öğrencilerin lehine istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Ergenlerin görsel sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların sınıf düzeyi değişkenine göre sonuçları Tablo 31de verilmiştir.

Tablo 31: Ergenlerin görsel sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, sınıf düzeyi değişkenin Kruskal Wallis Testi sonuçları

	N	Sıra Ort.	<i>Kruskal Wallis Testi</i>			
			KiKare	Sd	p	
Görsel Sanal zorbalık	9. Sınıf	242	362	3.8	3	.27
	10. Sınıf	136	349			
	11. Sınıf	174	347			
	12. Sınıf	167	377			

Analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

4.2.1.Kendine Açma Değişkenine İlişkin Bulgular

Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre cinsiyet değişkeni açısından analiz sonuçları Tablo 32 de verilmiştir.

Tablo 32: Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların cinsiyet değişkeni sonuçları

Cinsiyet		N	Sıra Ort.	Sıra Top	MW U	W	Z	p
Kendini açma	Kız	326	331	108206	54905	108206	-3.31	.001
	Erkek	393	383	150634				

Analiz sonucunda gruplar arasında kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların erkek öğrencilerin lehine istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

4.2.2.Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre sınıf düzeyi değişkenine açısından analiz sonuçları Tablo 33 de verilmiştir.

Tablo 33: Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre sınıf düzeyi değişkenine göre Kruskal Wallis Testi sonuçları

		N	Sıra	<i>Kruskal Wallis Testi</i>		
			Ort.	<i>KiKare</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Kendini açma	9. Sınıf	242	340	4.1	3	.243
	10. Sınıf	136	354			
	11. Sınıf	174	378			
	12. Sınıf	167	372			

Analiz sonucunda ergenlerin kendini açma düzeylerine göre sınıf düzeyi gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

4.2.3. Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre anne-babanın genel tutumu açısından anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre anne-babanın genel tutumunu açısından analiz sonuçları Tablo 34 de verilmiştir.

Tablo 34: Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların aile tutumu değişkenine Kruskal Wallis Testi sonuçları

		N	Sıra	<i>Kruskal Wallis Testi</i>		
			Ort.	<i>KiKare</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Kendini açma	Koruyucu	445	365	5.6	3	.128
	Baskıcı	113	346			
	İlgisiz	42	294			
	Demokratik	119	375			

Analiz sonucunda ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların anne-babannın genel tutumu gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

4.2.4.Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre aile gelir düzeyi açısından anlamlı farklılık var mıdır?

Ergenlerin kendini açma düzeylerine göre aile gelir düzeyi açısından analiz sonuçları Tablo 35 de verilmiştir

Tablo 35: Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, aile gelir düzeyi değişkenine göre Kruskal Wallis Testi sonuçları

				<i>Kruskal Wallis Testi</i>		
				<i>KiKare</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
		<i>N</i>	Sıra Ort.			
Aile gelir düzeyi	Alt gelir	53	360			
	Orta gelir	603	357			
	Üst gelir	63	383	.892	2	.640

Analiz sonucunda gruplar arasında ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, aile gelir düzeyi değişkenine göre istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın giriş bölümünde ifade edildiği üzere ergenlerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeyleri arasında ilişkinin incelenmesi araştırmanın temel problem cümlesini oluşturmaktadır. Bu çalışmada temel problemin yanı sıra alt problemlerde incelemeye alınmıştır.

5.1.Sanal Zorbalığa Yönelik Alt Problemlere İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda, ergenlerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ergenlerin sanal zorbalık alt ölçekleri puanlarının kendini açma düzeyleri ile de negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuç, sağlıklı bir şekilde günlük yaşamında kendini açma davranışında bulunmayan ergenlerin çevrim içi ortamlarda kendilerini açtıklarını ve sanal zorbalık yaptıklarını göstermektedir.

Ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında kız öğrencilerin lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Keith ve Martin (2005) sanal zorbalığın cinsiyete göre farklılaştığını ve kızların erkeklerden daha sanal zorba olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Bu araştırmanın bulguları kız öğrencilerin erkeklerden daha fazla sanal zorba davranışlar gösterdikleri göstermektedir. Kız öğrencilerin erkeklerden daha fazla sanal mağdur olduğunu savunan araştırmalar da vardır (Slonje ve Smith, 2008). Ayrıca, Sarı (2014) yapmış olduğu çalışmada, erkeklerin kızlara göre sanal zorbalık yapma eğiliminde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Arıca ve diğerleri (2008) erkeklerin kızlardan daha sanal zorba olduğunu bulmuştur. Özer (2016) çalışmasında, öğrencilerin sanal zorbalık yaşama düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını incelediği araştırmada, öğrencilerin sanal zorbalık yaşama düzeyi cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Başka bir

anlatımla; erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre sanal zorbalığa daha fazla maruz kaldığı ileri sürülebilir. Ayrıca Yelci (2018) çalışmasında, öğrencilerin sanal zorbalık puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Her iki puan türünde de erkek öğrenciler (Sanal zorbalık, Sanal mağduriyet) kız öğrencilerden (Sanal zorbalık, Sanal mağduriyet) yüksek puan ortalamasına sahiptir.

Ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Sınıf düzeyi değişkeninin ergenlerin sanal zorbalık düzeylere etkisi olmadığı yönünde alan literatüründe yer alan çalışmalar vardır. Soydaş (2011), yapmış olduğu çalışmada sınıf düzeyinde, zorbalık uygulama açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülürken, zorbalığa maruz kalmada anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Kocaşahan (2012) ise, lise öğrencilerinin akran zorbalığı puanları sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Analizi sonuçlarına göre beş sınıf düzeyi çifti arasında anlamlı farklılığa rastlanmaktadır. Buna göre Hazırlık öğrencilerinin 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencilerinden daha az akran zorbalığı yaptığı görülmektedir. Sarı (2014) ise ergenlerin sınıflar arasında sanal zorba sıra ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sıra ortalamalarına bakıldığında öğrencilerin sınıf düzeylerinin artması ile sanal zorbalığın uygulayıcısı olma eğiliminde buldukları görülmektedir. Ayrıca Yelci (2018) araştırmasında, öğrencilerin sanal zorbalık düzeyi ve sanal mağduriyet puanlarının sınıf değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yaptığı çalışmada, 7. sınıf öğrencilerinin sanal mağduriyet puan ortalamalarının, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu, 8. sınıf öğrencilerinin sanal mağduriyet puan ortalamalarının 5 ve 6. sınıf anlamlı düzeyde yüksek olduğu; 7. sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık puan ortalamalarının 6. sınıflardan yüksek olduğu, 8. sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık puan ortalamalarının 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarından yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, aile tutumu düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, anlamlı farklılığın Baskıcı -Koruyucu aile tutumu ile Baskıcı - Demokratik aile tutumları arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Baskıcı aile tutumu sıra ortalamalarının istatistiki anlamda yüksek olduğu bulunmuştur. Ergenlerin ebeveynleri ile olan ilişkileri, ebeveyn tutumları, sanal zorbalık üzerinde etkisi yaşanan çevreye, akranlarla olan ilişkilere, ebeveynlerin sınır koyma, denetleme, ilgi gösterme gibi faktörleri içeren aile tutumlarına göre şekillenmektedir. Türkileri (2012) yapmış olduğu çalışmada, aile tutumunun, arkadaş çevresinin ve yaşanan çevrenin gencin sanal zorbalık türü davranışlarda bulunmasında belirleyici olarak yer aldığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılığın yüksek gelir düzeyine sahip aileye sahip ergenler ile orta gelir düzeyine sahip ergenlerin aileleri arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ciminli (2016), Öğrencilerin ailenin gelir durumuna göre sanal zorbalık puanlarına ilişkin analiz sonuçları öğrencilerin ailenin gelir durumuna göre sanal zorbalık puanlarının anlamlı ölçüde farklılaştığını göstermektedir. Yelci (2018) çalışmasında, sanal mağduriyet ve sanal zorbalık puanlarının sosyoekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, sanal mağduriyette gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmıştır. Sosyoekonomik gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin sanal mağduriyet puan ortalamalarının sosyoekonomik gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin puan ortalamasından yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre ailenin gelir düzeyi yükseldikçe sanal zorbalık durumunda azalma meydana gelmektedir. Yüksek aile gelir düzeyine sahip ergenlerin sıra ortalamalarının istatistiki anlamda yüksek olduğu bulunmuştur. Sanal zorbalığın ailenin gelir düzeyi ile ilişkili olmadığı görüşünü savunan araştırmalarda mevcuttur. Çiftçi (2010), öğrencilerin sanal zorbalık düzeyleri ile ebeveynlerinin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki saptanmamıştır.

5.2.Kendini Açmaya Yönelik Alt Problemlere İlişkin Sonuç ve Tartışma

Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında erkek öğrencilerin lehine istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kendini açmada cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan ilk çalışmaların eğilimi sosyal olarak öğrenilmiş cinsiyet rolleri üzerinedir. Jourard (1971), kızların erkeklere oranla daha fazla kendilerini açtıklarını ortaya koymuştur, bu durum da toplumsal öğrenilmiş ya da dayatılmış rollerin erkeklerin daha katı ve tarafsız görünmelerini gerektirmesinden ileri gelmektedir. Ergenlikte ortaya çıkan stres, erkeklere oranla kızlar için bir başa çıkma yöntemi olarak kendini açma daha güçlü bir tetikleyici olabilir ve kızlar için ergenliğin erken başlaması ise kızlarda daha erken yaşlarda artan seviyede kendini açma (arkadaşlara) eğilimi olmasını kısmen açıklayabilir (Buhrmester, ve Prager, 1995).

Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Ayrıca, Yılmaz (2010)'un, araştırmasında, kendini açmanın sınıflara göre farklılaşmadığı görülmüştür. Özşenler (2013), yaptığı çalışmada, öğrencilerin kendilerini açma davranışı (genel) aldıkları puanların, öğrencilerin ailelerinin tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin bireysel açılma davranışları ailelerinin koruyucu, demokratik, ilgisiz, otoriter tutumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Yılmaz (2010) çalışmasında, kendini açma düzeyi açısından, aileleri ilgisiz olan ergenlerin puan ortalamaları aileleri demokratik olan bireylerden; koruyucu olan bireylerin kendini açma puan ortalamaları otoriter olan bireylerin ve tutarsız olan bireylerin ortalamaları daha yüksek olmuştur. Özşenler (2013), ise, öğrencilerin ekonomik durumlarının öğrencilerin anneye, karşı cinse, açılma davranışlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığını sonucuna ulaşmıştır. Fakat aynı çalışma bulguları arasında, öğrencilerin ekonomik durumlarının öğrencilerin öğretmenlerine açılma davranışlarında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, öğrencilerin kendilerini öğretmene açma davranışları ekonomik durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Yılmaz (2010) çalışmasında, aile gelir

düzeyi yüksek olan ergenlerin kendini açma düzeyleri aile gelir düzeyi orta ve düşük olan ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Anneye açılma puan ortalamaları açısından sosyoekonomik düzey anlamlı şekilde açıklanmıştır.

5.3.1 Genel Sonuç

Ergenlerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeyleri arasında ilişkinin bazı değişkenler açısından incelendiği bu araştırmada bulgular doğrultusunda yapılan tartışmaları göz önünde tutarak sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

- Ergenlerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
- Ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında kız öğrencilerin lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır.
- Ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.
- Ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, aile tutumu düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, anlamlı farklılığın Baskıcı - Koruyucu aile tutumu ile Baskıcı - Demokratik aile tutumları arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Ergenlerin sanal zorbalık ölçeğinden almış oldukları puanların, aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık saptanmıştır.
- Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında erkek öğrencilerin lehine istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.
- Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek

üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

- Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, aile tutumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.
- Ergenlerin kendini açma ölçeğinden almış oldukları puanların, aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

5.3.2 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Araştırmanın sonuçları değerlendirilerek şu önerilerde bulunulabilir:

- Bu çalışmada öğrencilerin sanal zorbalık ve kendini açma düzeyleri ölçme araçları aracılığı ile toplanan veriler yardımı ile ele alınmıştır. Farklı değişkenler ele alınarak yapılacak olan çalışmalar, sanal zorbalık ve kendini açma arasındaki ilişkileri etkileyen etmenleri belirleme açısından faydalı olabilir.
- Araştırmada nicel veriler kullanılmıştır. Yapılacak nitel çalışmalar sanal zorbalığın ve kendini açmanın altında yatan etmenleri belirlemede önemli katkı sağlayabilir.
- Okul yöneticilerine, öğretmenlere, ailelere ve öğrencilere gelişen teknolojik ilerlemeler kapsamında sorumlu bir şekilde ve etik değerlere uygun olarak kullanmalarını öğrenmeleri için hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.
- Sanal zorbalığın önlenmesi açısından aileler; örnek olma, kurallar koyma ,filtre programlar uygulama, sanal zorbalığa maruz kaldığını rahatlıkla aile ile iletişime geçme, çevrim içi davranış kuralları anlaşması yapılması sağlanabilir.
- Öğretmenler öğrencilerin sanal zorbalık olaylarını kendi başlarına çözmeleri yönünde bir anlayışa sahip olmamalı, tam tersine öğrencilere maruz kaldıkları

sanal zorbalık olaylarını kendileri ile rahatça paylaşmalarına olanak sağlanabilir.

- Ergenlerin kendini açma davranışlarının daha sağlıklı bir biçimde yapabilmeleri açısından rehber öğretmenler aracılığı ile bilgilendirilmeleri sağlanabilir.
- Ergenlerin çevrim içi ortamda yaşayabileceği kendini açma sorunları kapsamında rehber öğretmenler tarafından grupla psikolojik danışma yada bireyle psikolojik danışma programları hazırlanabilir.
- Okul yöneticileri kapsamında; zorbalığı hiçbir türünün kabul edilemez olduğunun açık bir biçimde öğretmenler, veliler ve öğrencilerle paylaşılabilir.
- Öğretmenler sanal zorbalık kapsamında sınıf içi etkinlikler yaparak bir sanal zorbalık olayı örneği hazırlayarak sınıf içerisinde beyin fırtınası yaptırılabilir.
- Rehber öğretmenler hazırlayacakları psiko-eğitim grupları ile sanal zorbalık mağdurları ile yaşadıkları ve yaşayabilecekleri etkiler üzerine farkındalık temalı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ackers, M. J. (2012). Cyberbullying: Through The Eyes of Children and Young People. *Educational Psychology in Practice: Theory, Research and Practice in Educational Psychology*, 28, 141–157.
- Adams, G., & Anderson, S. L., ve Adonu, J. K. (2004). *The Cultural Grounding of Closeness and Intimacy*. In D. Mashek ve A. Aron (Eds.), *Handbook of closeness and intimacy* (pp. 321–339). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Adler, R. B., & Towne, N. (1996). *Looking out Looking in Interpersonal Communication* (8th ed.). Cengage Learning.
- Aftab, P. (2007). *Parry Aftab's Guide For Schools On Cyberbullying*. http://www.stopcyberbullying.org/educators/guide_for_schools.html.
- Almakrami,H.A. (2015). *Online Self-Disclosure Across Cultures: A Study of Facebook Use in Saudi Arabia and Australia*. Bachelor of Computer Science (King Abdulaziz University), Master of IT (RMIT University).
- Álvarez-García,D., Barreiro-Collazo,A., Núñez,J. & Dobarro,A. (2016). Validity and reliability of the Cyber-aggression Questionnaire for Adolescents (CYBA). *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 8,69–77.
- Ang, R. P, & Goh, D. H. (2010). Cyberbullying Among Adolescents: The Role of Affective and Cognitive Empathy, and Gender. *Child Psychiatry and Human Development*, 41, 387-397.
- Arıcak, O. T.,Siyahhan S., Uzunhasanoglu A, Saribeyoglu S, Ciplak S, Yılmaz N, ve Memmedov C.(2008). Cyberbullying Among Turkish Adolescents. *CyberPsychology ve Behavior*, 11 (3), 253 – 261.
- Arıcak, O. T. (2011). Sanal Zorbalık: Gençlerimizi Bekleyen Yeni Tehlike. *Kariyer Penceresi*, 2(6), 10-12.
- Arslan, N. (2017). Adaptation of the Distress Disclosure Index to Turkish Culture. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 9, Bahar/Spring.

- Ataşalar, J. (1996). *Üniversite Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Kendini Açma Davranışları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Autry, A.L. (2013). *Cyber Bullying and Social Support in A College Population*. The University of Mississippi, Yüksek lisans tezi.
- Badiuk, W. B. (2006). *Cyberbullying in The Global Village: The Worldwide Emergence of High-Tech as a Weapon for Bullies*. <http://members.shaw.ca/alappel/cyber.html>.
- Barrett, J.L. (2009). *Youth's Perceptions of Cyber-Bullying*. School of Graduate Studies Laurentian University Sudbury, Ontario.
- Baştürk-Akça, E., Saymer, I., & Ergül, S. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımları Ve Sanal Zorbalık Deneyimleri: Ankara Örneği. *Global Media Journal TR Edition*, 5(10), 71-86.
- Bayar, Y. (2010). *Okul Sosyal İklimi ile Geleneksel ve Sanal Zorbalık Arasındaki İlişkiler: Genellenmiş Akran Algısının Aracı Rolü*. Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Bhat, C. S., Chang, S.-H., & Linscott, J. A. (2010). Addressing Cyberbullying As A Media Literacy issue. *New Horizons in Education*, 58, 34-43.
- Buhrmester, D. & Prager, K., (1995). *Patterns And Functions of Self-Disclosure During Childhood and Adolescence*. Disclosure Processes In Children And Adolescents, Edit. Ken., J, Rotenberg, Cambridge University Press.
- Campbell, M. (2005). Cyber Bullying: An Old Problem in a New Guise. *Australian Journal of Guidance and Counseling*, 15(1), 68-76.
- Baxter, B.M. (2016). *Understanding Peer Relationships: The Relationship Between Cyber Bullying And Emotional Well-Being of African American Adolescents*. Doctor of Philosophy, Morgan State University.
- Chadwick, S. (2014). *Impacts of Cyberbullying, Building Social and Emotional Resilience in Schools*. Springer Cham Heidelberg New York Dordrecht London.

- Christofides, E., Muise, A., & Desmarais, S. (2012). *Risky Disclosures on Facebook: The Effect of Having a Bad Experience on Online Disclosure. Journal Adolescent Research.*
- Çifçi ,S. (2010).9. *Sınıf Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki.* Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek lisans tezi,Tokat.
- Ciminli, A. (2016). *Ergenlerde Sanal Zorbalık Ve Mağduriyetin Empati ve Kişilik Özellikleri İle İlişkinin İncelenmesi.* Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan.
- Craig, W. M., Pepler, D. J., & Blais, J. (2007). Responding To Bullying: What Works? *International Journal of School Psychology*, 28, 15-24.
- Cüceloğlu, D.(1994). *İnsan ve Davranışı.* 5. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Davidson, L.M. & Demaray, M.K. (2007). Social Support As A Moderator Between Victimization And Internalizing-Externalizing Distress From Bullying. *School Psychology Review*, 36 (3), 383-405.
- Davis, K. (2012). Friendship 2.0: Adolescents' Experience of Belonging And Self-Disclosure Online. *Journal of Adolescence*, 35, 1527-1536.
- Debatin, B., Lovejoy, J.P., Horn ,A.,K. & Hughes,B.N.(2009). Facebook and Online Privacy: Attitudes, Behaviors, and Unintended Consequences. *Journal of Computer Mediated Communication*, 15.
- Demirhan, M. (2002). *Kendini Açma Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Derlega, V.J. & Berg,J.H. (1987). *Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy.* Springer Science+Business Media, LLC.
- Derin, G.D. (201). *Bir Sosyal Ağ Olarak Facebook Kullanmayan Kişilerin Yalnızlık Alguları, Kendini Açma Biçimleri Ve Etkileşim Kayguları.* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

- Diamanduros, T., Downs, E., & Jenkins, S.J. (2008). The Role of School Psychologists in the Assessment, Prevention And Intervention of Cyber Bullying. *Psychology in the Schools*, 45(8), 693-704.
- Dilmaç, B. (2009). Psychological Needs as a Predictor Of Cyber Bullying: A Preliminary Report On College Students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(3), 1307-1325.
- Dutton, W. (2012). A Decade in İnternet Time. *Information, Communication, & Society* 15(5), 609-615.
- Erdost,T. (2004). *İnternet Ortamında İletişim Bağlamında Güven Ve Kendini Açma*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Bölümü, Ankara.
- Erdur-Baker, Ö. ve Topçu, Ç. (2013). Sanal Zorbalık. Kalkan, M., Kaygusuz, C.(Ed), *İnternet Bağımlılığı Sorunlar Ve Çözümler* (1.Baskı) içinde (s. 51-73). Ankara: Anı yayıncılık.
- Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). Aileden ve Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek ve Sanal Mağduriyet: Yapısal Eşitlik Modeliyle Bir İnceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-15.
- Franks, J., Rawana, E., & Brownlee, K. (2013). The Relationship Between Strengths In Youth And Bullying Experiences At School. *Educational & Child Psychology*, 30(4), 44-58.
- Harris, S. L., & Petrie, G. F. (2003). *Bullying: The Bullies, The Victims, The Bystanders*. Lanham, MD: Scarecrow Press.
- Hay, C., Meldrum, R., & Mann, K. (2010). Traditional Bullying, Cyber Bullying, And Deviance: A General Strain Theory Approach. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 26, 130-147.
- Hess,K. (2011) *.Cyber-Bullying and Adolescent Misuse of Technology: The Internet Needs a Safety Net*. Doctor of Psychology at Alliant International University, San Francisco, California.
- Hinduja, S., & Patchin, J. (2012). Cyber-bullying: Neither An Epidemic Nor A Rarity. *European Journal of Developmental Psychology*, 9(5), 539-543.

- Hines,H.N. (2011). *Traditional Bullying And Cyber-Bullying: Are The Impacts On Self-Concept The Same?* Western Carolina University, School of Psychology,Master Thesis.
- Holfeld,B. (2013). *A Social Ecological Approach To Cyber Bullying*. University of North Dakota, Doktora Tezi.
- Hong, J. S. & Eamon, M. K. (2012). Students' Perceptions Of Unsafe Schools: An Ecological Systems Analysis. *Journal of Child ve Family Studies*, 21, 428-438.
- İlhan, A.Ü. (2016). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Ve İnternet Saldırganlık Düzeyleri İle Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Çekmeköy Örneği)*. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Jourard, S. M. (1958). A Study of Self-disclosure. *Scientific American*, 158(5), 77-82.
- Jourard, S. M. (1971). *Self-Disclosure: An Experimental Analysis Of The Transparent Self*. New York, NY: Wiley-Interscience.
- Kantürk,Y.E. (2014). *Psikolojik Danışmanlık Ve Eğitim Merkezlerine Başvuran Çocuklar Ve Annelerinin Çocukluk Dönemi İstismar Yaşantıları, Depresyon Düzeyleri, Kendini Açma Davranışları Ve Annelerin Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Keith, S., & Martin, M. E. (2005). Cyber-Bullying: Creating A Culture Of Respect İn A Cyber World. *Reclaiming Children and Youth*, 13, 224–228.
- Kestel, M. ve Akbryk, C. (2016). Sanal Zorbalığın Öğrencilerin Akademik, Sosyal ve Duygusal Durumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi.*Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,12(3), 844-859, doi: <http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.282384>
- Kim, J., ve Dindia, K. (2011). Online self disclosure. A review of research,p 156-180, Newyork, Peter Lang publishing.

- Kocaşahan,N.(2012). *Lise ve Üniversite Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Ve Sanal Zorbalık*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,Yüksek lisans tezi, Balıkesir.
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2007). Electronic Bullying Among Middle School Students. *Journal of Adolescent Health, 41*, S22-S30.
- Kowalski R. M. (2009). *Cyber Bullying*. Unpublished manuscript.
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., & Agatston, P.W. (2008). *Cyber bullying: Bullying In The Digital Age*. Malden, MA: Wiley Blackwell Publishing.
- Li, Q. (2007). New Bottle But Old Wine: A Research Of Cyberbullying In Schools. *Computers in Human Behavior, 23*, 1777-1791.
- Ma,X., Hancock,J. & Naaman,M. (2016). *Anonymity, Intimacy and Self-Disclosure in Social Media*. CHI'16, May 07-12, San Jose, CA, USA.
- Marini, Z. A., Dane, A. V., Bosacki, S. L., & YLC-CURA. (2006). Direct And Indirect Bully-Victims: Differential Psychosocial Risk Factors Associated With Adolescents Involved In Bullying And Victimization. *Aggressive Behavior, 32*, 551-569.
- Mason, K.L. (2008). Cyber Bullying: A Preliminary Assessment For School Personnel. *Psychology in Schools, 45*(4), 323-348.
- Mazur, Michelle. A., Burns, Ryan. J., & Emmers-Sommer, Tara. M. (2000). Perceptions Of Relational Interdependence In Online Relationships: The Effects Of Communication Apprehension And Introversion. *Communication Research Reports, 75*(4), 397-406.
- McGrath, H. (2009). *Young People and Technology. A review of the current literature* (2nd ed.). Melbourne: The Alannah and Madeline Foundation.
- McKenna, Katelyn. Y. A., Green, Amie. S., & Gleason, Marci. E. J. (2002). Relationship Formation On The Internet: What's The Big Attraction? *Journal of Social Issues, 58*(1), 9-31.
- Metin, K.E. (2017). *Ortaokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Sanal Zorbalık Yaşama Düzeyleri Ve Sanal Zorbalıkla Başa Çıkma Stratejilerinin*

İncelenmesi. Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ,Yüksek Lisans, Ankara.

Mısır, S. (2017). *Çevrimiçi – Yüz Yüze Kendini Açma Davranışı Ve Kişiler Arası Yetkinlik: Utangaçlık Ve Yalnızlığın Rolü.* Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Ankara.

Morrison,K. (2015). Ctrl + Alt + Del: A Dark ve Interpersonal Perspective Of Cyber-Bullying. Trent University, Yüksek lisans tezi.

Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., ve Scheidt, P. (2001). Bullying Behaviours Among Us Youth: Prevalence And Associations With Psychosocial Adjustment. *Journal of the American Medical Association*, 255(16), 1094-2100.

Nguyen, M., Bin, Y. S., & Campbell, A. (2012). Comparing Online And Offline Self-Disclosure: A Systematic Review. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15, 103-111.

O'Connell, P., Pepler, D., & Craig, W. (1999). Peer Involvement in Bullying: Insights And Challenges For Intervention. *Journal of Adolescence*, 22, 437-452.

Olweus, D. (1977). Aggression And Peer Acceptance In Adolescent Boys: Two Short-Term Longitudinal Studies Of Ratings. *Child Development*, 48, 1301-1313.

Olweus, D. (1995). Bullying Or Peer Abuse At School: Facts and Intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 4(6), 196-200.

Olweus, D. (2012). Cyber-Bullying: An Overrated Phenomenon? *European Journal of Developmental Psychology*, 9(5), 520-538.

Onnekikami,E.A. (2016). *Assessing Middle School Teachers' Perspectives on How to Intervene and Mitigate Student-to-Student Incidents of Bullying and Cyberbullying in One Middle School: A Case Study.* Grand Canyon University, Doktora Tezi.

Orlando: Harcourt Brace. West, R., & Turner, L. (2007). *Communication Theory.* New York:McGraw Hill.

- Özer, G. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Yaşama Düzeyleri İle Sanal Zorbalığın Öğrenciler Üzerindeki Etkileri Ve Öğrencilerin Sanal Zorbalıkla Baş Etme Stratejileri*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans, Ankara.
- Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). Lise Öğrencilerinin Sanal-Zorbalığa İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4), 605-626.
- Özşenler, S.D. (2013). *Grup İçi İletişimin Etkinliğinde Yaratıcı Drama Kullanımı Ve Kendini Açma Becerisi*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Patchin, J.W. & Hinduja, S. (2006). Bullies Move Beyond The Schoolyard: A Preliminary Look At Cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Patchin, J.W. & Hinduja, S. (2012). *Cyberbullying Prevention And Response*. Routledge 711 Third Avenue, New York.
- Patchin, J. W., ve Hinduja, S. (2010). Cyberbullying And Self-Esteem. *Journal of School Health*, 80, 614-621.
- Pellegrini, A. D. (2002). Bullying, Victimization, And Sexual Harassment During The Transition To Middle School. *Educational Psychologist*, 37(3), 151-163.
- Peker, A. (2013). *İnsani Değerler Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Problemler İnternet Kullanımı Ve Sanal Zorbalık Üzerindeki Etkisi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya Üniversitesi, Doktora Tezi, Sakarya.
- Peker A., Eroğlu, Y., & Çitemel, N. (2012). Boyun Eğici Davranışlar İle Sanal Zorbalık Ve Sanal Mağduriyet Arasındaki İlişkide Cinsiyetin Aracılığının İncelenmesi. *Uluslararası İnsanlar Bilimleri Dergisi*, 9(1), 206-221.
- Sandhu, D. S. (2000). Alienated Students: Counseling Strategies To Curb School Violence. *Professional School Counseling*, 4(2), 81-85.
- Sarak, Ö. (2012). *Lise Öğrencilerinde Sanal Zorbalık*. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Sarı, D. (2014). *Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Yaşantılarının ve Öğretmenlerin Sanal Zorbalık Algularının İncelenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi ,Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Yüksek lisans tezi, İzmir.
- Schneider, S., O'Donnell, L., Stueve, A., & Coulter, R. (2012). Cyberbullying, School Bullying And Psychological Distress: A Regional Census Of High School Students. *American Journal of Public Health, 102*(1), 171-177.
- Seol,J.Y. (2016). *Self-Disclosure In American Friendships: Links With Collectivism And Adult Attachment Styles*. Master of Arts In Psychology, San Francisco, California.
- Serin, H. (2012). *Ergenlerde Sanal Zorbalık / Sanal Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sezer, M., Şahin, I., ve Aktürk, A. O. (2013). Cyber bullying victimization of elementary school students and their reflections on the victimization. *International Journal of Social, Human Science and Engineering, 7*(12), 1989-1992.
- Simmons, K. D., ,& Bynum, Y. P. (2014). Cyberbullying: Six Things Administrators Can Do. *Education, 134*, 452–456.
- Slonje, R. & Smith, P. (2008). Cyberbullying: Another Main Type Of Bullying? *Scandinavian Journal of Psychology,49*,147-154.
- Smokowski, P. R., & Kopasz K. H. (2003). Bullying In School: An Overview Of Types, Effects, Family Characteristics, And Intervention Strategies. *Children ve Schools, 27* (2), 101-110.
- Soydaş ,D.K. (2011). *Ergenlerde Ebeveyn İzlemesi, Sanal Zorbalık Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin Cinsiyete Göre İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi ,Gelişim Psikolojisi Bilim Dalı,Yüksek lisans tezi.
- Strom, P. S., & Strom, R. D. (2005). When Teens Turn Cyberbullies. *Education Digest: Essential Readings Condensed for Quick Review, 71*(4), 35–41.
- Swearer, S. M., & Doll, B. (2001). Bullying In Schools: An Ecological Framework. *Journal of Emotional Abuse, 2*(2/3), 7-23.

- Şahin,G.N. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Kendini Açma, Öznel İyi Oluş Ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek lisans tezi, İzmir.
- Tang, J., & Wang, C. (2012). Self-Disclosure Among Bloggers: Re-Examination Of Social Penetration Theory. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 15*(5), 245-250.
- Tokunaga, R. S. (2010). Following You Home From School: A Critical Review And Synthesis Of Research On Cyberbullying Victimization. *Computers in Human Behavior, 26*, 277–287.
- Topcu,C. (2018). *Sanal Zorbalık :Önleme Ve Müdahale Çalışmaları*. Kriz Danışmanlığı. Editör(ler) : Özgür Erdur-Baker Türkan Doğan.
- Topcu-Uzer, Ç., ve Tanrikulu, İ. (2017). Sanal Zorbalığı Önleme Ve Müdahale Programları: Ulusal Bir Alan Yazın Taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 30* (1), 2017, 1-17
- Toshack, T., & Colmar, S. (2012). A Cyberbullying İntervention With Primary-Aged Students. *Australian Journal of Guidance ve Counselling, 22*, 268–278.
- Tüik (2018). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. <http://tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=27819>.
- Türkileri,N. (2012). *Ergenlerde Sanal Zorbalık: Nedenlerine İlişkin Algılar, Duygusal Tepkiler Ve Baş Etme Yöntemleri İle Zorbalık Statüleri Arasındaki İlişkiler*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji , Yüksek Lisans Tezi , Ankara.
- Usta, A. (2013). *Lise Öğrencilerinin Öfke Düzeyleri İle Sanal Zorbalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Vandebosch, H., & Van Clement, K. (2009). Cyberbullying Among Youngsters: Profiles Of Bullies And Victims. *New Media and Society, 11*, 1349-1371.
- Völlink, T., Bolman, C. A. W., Dehue, F., & Jacobs, N. C. L. (2013). Coping With Cyberbullying: Differences Between Victims, Bully-Victims And Children

- Not Involved In Bullying. *Journal of Community ve Applied Social Psychology*, 23, 7–24.
- Walrave, M., & Heirman, W. (2011). Cyber-Bullying: Predicting Victimization And Perpetration. *Children ve Society*, 25, 59-72.
- Whittaker, E., & Kowalski, R. M. (2015). Cyberbullying Via Social Media. *Journal of School Violence*, 14, 11–29.
- Wolak, J., Mitchell, K. & Finkelhor, D. (2007). Does Online Harassment Constitute Bullying? An Exploration Of Online Harassment By Known Peers And Online-Only Contacts. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), S51-S58.
- Yaman,E.,Eroğlu,Y. ve Peker,A. (2011). *Başağıkma Stratejileriyle Okul Zorbalığı Ve Sanal Zorbalık*. Kaknüs Yayınları.
- Yaman, E. ve Sönmez, Z. (2015). Ergenlerin Sanal Zorbalık Eğilimleri. *Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying*, 2(1), 18-31.
- Yang, S., Kim, J., Kim, S., Shin, I., & J, Y. (2006). Bullying And Victimization Behaviors İn Boys And Girls At South Korean Primary Schools. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 45 (1), 69-77.
- Ybarra, M., West, M. D., & Leaf, P. (2007). Examining the Overlap in İnternet Harassment and School Bulying: Implications for School Intervention. *Journal of Adolescent Health*, 41, 42-50.
- Yelci, H. (2018). Ortaokul Öğrencilerinde Sanal Zorbalık İle Saldırganlık İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

EK - KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Kişisel Bilgi Formu

Bilimsel bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan bu kısa formda çeşitli sorular bulunmaktadır. Formda yer alan tüm soruları doğru ve samimi bir şekilde cevaplandırmanız rica olunur.

Katkılarınızdan dolayı teşitekkürler.

- 1) Cinsiyet ♀ Kız () ♂ Erkek ()
- 2) Sınıf düzeyiniz 9. Sınıf () 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf ()
- 3) Anne-babanızın veya çocukluğunuzda bakımınızı üstlenen kişinin size karşı genel tutumunu hangisi en iyi tanımlar?
Koruyucu () Baskıcı/Otoriter () İlgisiz () Demokratik ()
- 4) Ailenizin gelir düzeyini aşağdakilerden hangisi en iyi tanımlar?
Alt gelir grubu () Orta gelir grubu () Üst gelir grubu ()

Sanal Zorbalık Ölçeği

Son üç ayda aşağdaki eylemleri gerçekleştirdiğiniz sıklığı belirtiniz:

1 = asla, 2 = nadiren, 3 = sıklıkla, 4 = her zaman.

1	Hiçbirşey yapmadığı halde sosyal medya (Facebook,Instagram,Twitter) hesaplarımda olan bir arkadaşımı sildim	1	2	3	4
2	Birini kızdırmak için tanıdığım birini telefondan aradım; telefonu açtığında cevap vermedim	1	2	3	4
3	Birini kızdırmak için telefondan aramalar yaptım	1	2	3	4
4	Sosyal medyada (Facebook,Instagram,Twitter) rahatsız edici ya da hakaret içerecek şekilde biriyle alay ettim.	1	2	3	4
5	Birisine telefonumdan mesaj atarak hakaret ettim.	1	2	3	4
6	Bir forumda veya sosyal medyada (Facebook,Instagram,Twitter) başkasının ihraç edilmesine yol açan yanlış bir şikayet yaptım	1	2	3	4
7	Sosyal ağlarda birini görmezden gelmek (üznek için) için diğer insanlarla birlikte çalıştım.	1	2	3	4
8	Birisini tehdit etmek veya korkutmak için gizli arama yaptım.	1	2	3	4
9	Sosyal medyada (Facebook,Instagram,Twitter) birine ait dedikodu yayınladım	1	2	3	4
10	Olumsuz içerikli fotoğraflar veya video kayıtlarını alarak bunları bir cep telefonu veya internet üzerinden paylaştım	1	2	3	4
11	Arkadaşım yapmak istemediği işleri yaptırmak için resimlerini paylaşmak ile tehdit ettim	1	2	3	4
12	Arkadaşımın iznini almadan internette onu rahatsız edici paylaşımlarda bulundum 2	1	2	3	4
13	İnternetteki bir başkasının yerine geçerek onun adıyla yorumlar gönderdim.	1	2	3	4
14	Sosyal medya hesaplarında (Facebook, Instagram,Twitter) sahte hesap açarak diğer insanlara hakaret veya alay ettim	1	2	3	4
15	Arkadaşımın şifresini alarak başını belaya sokmak için tanıdığımız bir arkadaşımıza kötü içerikli mesajlar yolladım.	1	2	3	4

Kendini Açma Ölçeği

Her sorunun karşısında bulunan

1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum,

5 Kesinlikle katılıyorum anlamına gelmektedir

1	Kendimi üzgün hissettiğim zaman, genellikle arkadaşlarımla üzüntümü paylaşıyorum	1	2	3	4	5
2	Genellikle sorunlarım hakkında konuşmamayı tercih ederim	1	2	3	4	5
3	Başıma kötü bir şey geldiğinde, genellikle konuşmak için birini ararım	1	2	3	4	5
4	Genellikle beni üzen konular hakkında tartışmaya girmem	1	2	3	4	5
5	Kendimi üzgün yâda depresyonda hissettiğimde, bu duygularımı içimde tutarım	1	2	3	4	5
6	Sorunlarım hakkında konuşacak birilerini bulmaya çalışırım	1	2	3	4	5
7	Kendimi kötü hissettiğimde, arkadaşlarımla bu konuyu konuşurum.	1	2	3	4	5
8	Kötü bir gün geçirdiğimde, en son isteyeceğim şey bu konuyu konuşmaktır	1	2	3	4	5
9	Sorunum olduğu zaman, nadiren bu sorunumu paylaşacak insanlar ararım	1	2	3	4	5
10	Stresli olduğum zaman, bunu kimseye söylemem	1	2	3	4	5
11	Kendimi kötü hissettiğim zaman, genellikle bu konuyu konuşmak için birilerini ararım	1	2	3	4	5
12	Beni rahatsız eden düşüncelerimi diğer insanlara söylemeye istekliyimdir	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Serhat ARSLAN 20.04.1985 tarihinde Edirne’de doğmuştur. İlköğrenimini 1996 yılında, orta öğrenimini ise 2003 yılında Anadolu Lisesi’nde tamamlamıştır. 2008 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri bölümünden mezun olmuştur. Yazarın eğitim psikolojisi alanında uluslararası ve ulusal alanda yazılmış birçok makalesi bulunmaktadır.

